



LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN



Risk- och sårbarhetsanalys

Västra Götalands län 2012

Rapport 2012:70

RAPPORTNR: 2012:70

ISSN: 1403-168X

RAPPORTANSVARIG: Markus Green och Vendela Bodén, enheten för skydd och säkerhet

FOTO omslag: Eva-Karin Ohlsson, Tjörns kommun

FOTO inlaga: Martin Fransson och Länsstyrelsen i Västra Götalands län

TRYCK: Davidsons Tryckeri AB

UTGIVARE: Länsstyrelsen Västra Götalands län, enheten för skydd och säkerhet

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Risk- och sårbarhetsanalys

Västra Götalands län 2012

Rapport 2012:70

Sammanfattning och övergripande bedömning

Länsstyrelsen i Västra Götalands län redovisar i följande risk- och sårbarhetsanalys resultatet av arbetet med att analysera risker och sårbarheter som gjorts under 2012.

Länsstyrelsen ska analysera risker och sårbarheter som kraftigt kan försämra förmågan till verksamhet inom vårt ansvarsområde. Risk- och sårbarhetsanalysen ska bland annat beakta sådana händelser som inträffar hastigt och utan förvarning, som kräver brådskande beslut och samverkan med andra aktörer. Analysen ska också beakta att de mest nödvändiga funktionerna i samhällsviktig verksamhet kan upprätthållas.

De riskområden och scenarier som analyserats och redovisas i denna rapport är:

- Natur- och väderrelaterade händelser – Storskred
- Olyckor – Oljepåslag på kusten
- Teknisk infrastruktur och försörjningssystem – Dricksvattenstörning
- Sociala risker och antagonistiska hot
- Sjukdomar – Smittat dricksvatten

Länsstyrelsens förmåga

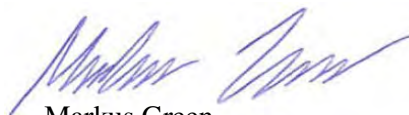
Länsstyrelsens övergripande bedömning är att myndighetens krishanteringsförmåga och förmåga att i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar bedöms vara god, med vissa brister. Bedömningen grundar sig bland annat på att det finns tillgång till reservkraft och tekniskt stöd för ledning samt etablerade former för larm, omvärldsbevakning och samverkan. Utvecklingsområden som identifierats och som hanteras i pågående arbete är roller, uppgifter och mandat, beslut och planer, myndighetens uthållighet, lokaler för krisledning samt utbildning och övning.

Länets förmåga

Länsstyrelsens övergripande bedömning är att länets krishanteringsförmåga och förmåga att i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar bedöms vara god, med vissa brister. Bedömningen grundar sig bland annat på att samtliga kommuner har planer för hantering av extraordinära händelser samt att utbildning och övning genomförs regelbundet. De utvecklingsområden som identifierats gäller kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser, utvecklade former för samverkan, organisationernas uthållighet och redundans i kommunikationssystem. Erfarenheter från inträffade händelser och genomförda övningar i länet visar emellertid att såväl kommuner som andra samhällsviktiga aktörer har en allt bättre förmåga att hantera stora olyckor och extraordinära händelser.



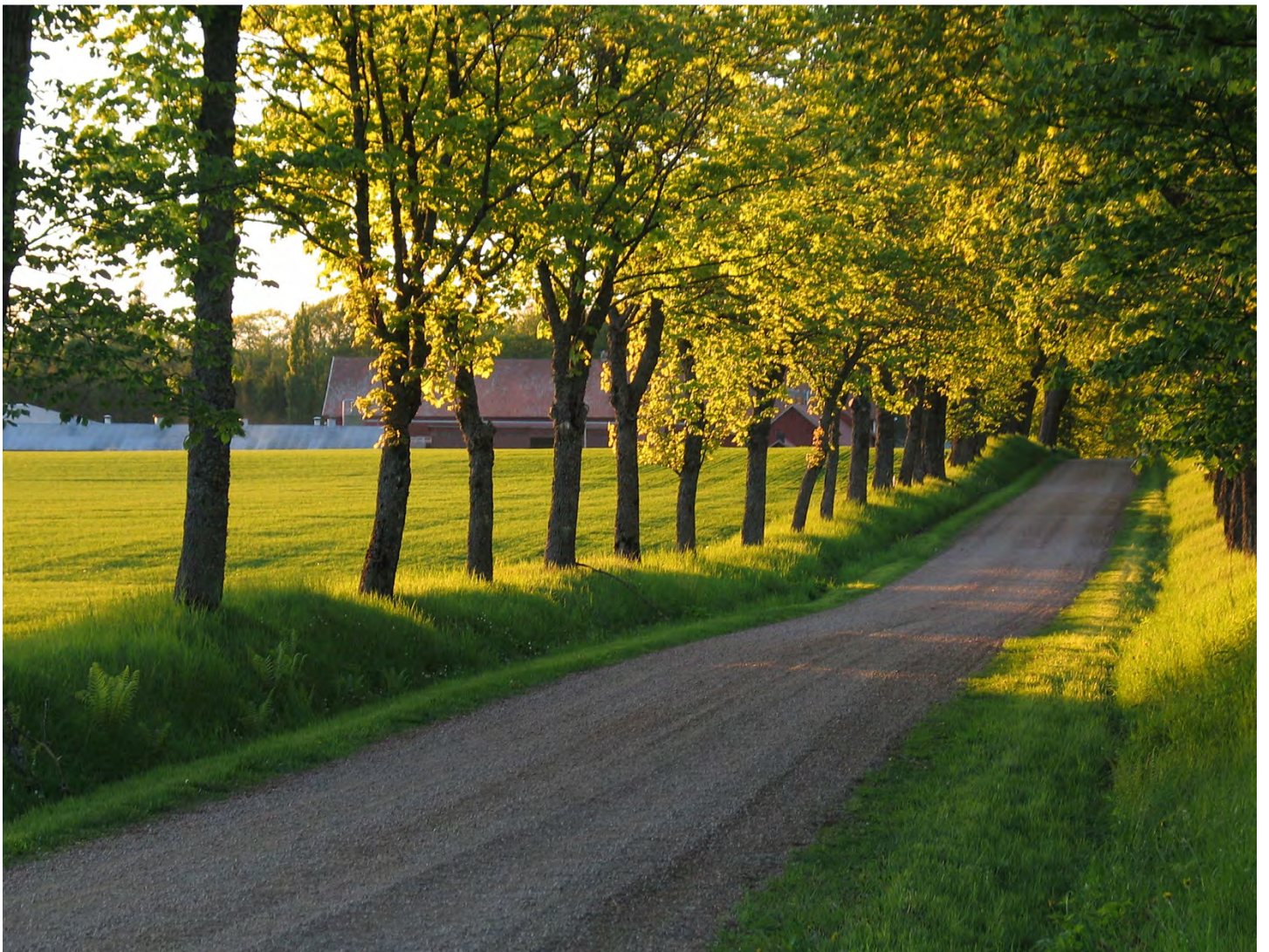
Agneta Kores
Länsöverdirektör



Markus Green
Säkerhetskonsulent

Innehållsförteckning

1. Länsstyrelsen och Västra Götalands län	9
2. Arbetsprocess och metod	15
3. Identifierad samhällsviktig verksamhet	23
4. Risker, sårbarheter och kritiska beroenden	27
4.1. Natur- och väderrelaterade händelser.....	27
4.2. Olyckor	32
4.3. Teknisk infrastruktur och försörjningssystem	35
4.4. Sociala risker och antagonistiska hot	38
4.5. Sjukdomar	40
4.6. Kritiska beroenden.....	42
5. Länsstyrelsens resurser	45
6. Länsstyrelsens och länets förmåga	49
6.1. Generell förmågebedömning	49
6.2. Natur- och väderrelaterade händelser – Skred i Göta Älvdalen	55
6.3. Olyckor – Oljeutsläpp och påslag på västkusten	59
6.4. Tekn. infrastruktur och försörjningssystem – Dricksvattenstörning.....	61
6.5. Sociala risker och antagonistiska hot	65
6.6. Sjukdomar – Smittat dricksvatten.....	66
7. Särskild förmågebedömning	69
8. Genomförda och planerade åtgärder	71



1. Länsstyrelsen och Västra Götalands län

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Länsstyrelsen samordnar och driver statens insatser i Västra Götalands län. Myndigheten bidrar till trygghet för den enskilde medborgaren. Länsstyrelsens uppgift är att ansvara för att beslut av riksdag och regering genomförs i länet. De nationella målen ska ha genomslag i länet, och Länsstyrelsen samordnar den statliga verksamheten. Länsstyrelsen verkar för en utveckling i länet som både tillvaratar den enskildes och samhällets intressen.

Länsstyrelsen är en modern kunskapsorganisation som arbetar tvärasektoriellt med många olika sakfrågor. Våra kompetensområden spänner över samhällsfrågor av vitt skilda slag, från landsbygdsutveckling och biologisk mångfald till integrationsfrågor och skydd av kulturmiljöer.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv samordna olika samhällsintressen inom myndighetens ansvarsområde samt noga följa länets tillstånd och rapportera till regeringen om länet och händelser som inträffat.

Denna myndighetsroll har tydliga kopplingar till Länsstyrelsens roll och ansvar när det gäller samhällets krisberedskap och skydd mot olyckor. Länsstyrelsen har en stödjande och samordnande roll och är en länk mellan de lokala och regionala aktörerna och den nationella nivån. Vi ska ta initiativ till och erbjuda en arena för sektorsövergripande samverkan, med målet att uppnå en god krishanteringsförmåga i länet.

Länsstyrelsens ansvar för krisberedskap regleras i:

- Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion
- Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap
- Lagstiftning inom olika sakområden där länsstyrelsen har särskilt ansvar.

I detta kapitel följer en utförligare redovisning av vårt ansvar för krisberedskapen och sådan verksamhet som är samhällsviktig ur ett krisberedskapsperspektiv.

Geografiskt områdesansvar

Det geografiska områdesansvaret innebär att vi avseende krisberedskap inom länet ska vara sammanhållande före, under och efter en kris, samt verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas. Ansvaret innebär bl.a. följande:

- Ansvara för att en samlad regional lägesbild sammanställs vid krissituationer.
- Stödja de aktörer som är ansvariga för krisberedskapen i länet avseende planering, risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning och övning.
- Ha ett regionalt råd för skydd mot olyckor och krisberedskap.
- Upprätta regionala risk- och sårbarhetsanalyser som ska kunna användas som underlag för egna och andra berörda aktörers krisberedskapsåtgärder.

- Följa upp kommunernas tillämpning av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.
- Verka för att den verksamhet som berörda aktörer bedriver inom länet avseende krisberedskap bidrar till att en grundläggande förmåga till civilt försvar uppnås (förordning 2008:1346).
- Verka för att nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län sker kontinuerligt samt under en kris samordna verksamhet mellan kommuner, landsting och myndigheter.
- Verka för att informationen till allmänheten och företrädare för massmedia samordnas.
- Att efter beslut av regeringen prioritera och inrikta statliga och internationella resurser som ställs till förfogande.

Geografiskt områdesansvar i Västra Götalands län innebär att det finns en mängd aktörer som vi måste samverka med. Länet gränsar förutom till fem andra län också till Norge. Längs länets gränser finns också sjöarna Vänern och Vättern. Längs västkusten finns en kuststräcka på cirka 20 mil där nationella och internationella intressen spelar en viktig roll. Förutom alla de aktörer som ansvarsområdet gränsar till finns det inom länet ett stort antal aktörer med särskilt ansvar för krisberedskapsfrågor. Bland dessa aktörer återfinns centrala och regionala myndigheter, 49 kommuner, sex räddningstjänstförbund och ett stort antal privata aktörer.

Observera att det geografiska områdesansvaret inte innebär att Länsstyrelsen vid en kris får särskilda befogenheter, utan vår uppgift består av att verka för samordning och skapa förutsättningar för en god krishanteringsförmåga.

Räddningstjänstansvar vid kärnteknisk olycka

I lag (2003:778) om skydd mot olyckor och förordning (2003:779) om skydd mot olyckor regleras att Länsstyrelsen har räddningstjänstansvar vid kärnteknisk olycka. Länsstyrelsen ska svara för räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen, eller vid överhängande fara för utsläpp, från en kärnteknisk anläggning i sådan omfattning att särskilda åtgärder krävs för att skydda allmänheten. Länsstyrelsen har också ansvar för sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnteknisk anläggning.

Övertagande av kommunal räddningstjänst

Vid händelser som kräver omfattande räddningsinsatser i kommunal räddningstjänst, får länsstyrelsen ta över ansvaret för räddningstjänsten i de kommuner som berörs av insatserna. Vid räddningsinsatser som innefattar både statlig och kommunal räddningstjänst ansvarar Länsstyrelsen för att insatserna samordnas.

Ansvar enligt epizootilagen

Länsstyrelsen utövar offentlig kontroll enligt 15 § epizootiförordningen. Länsstyrelsen kan även få vissa uppgifter på delegation från Jordbruksverket.

Höjd beredskap

Länsstyrelsen är den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet. Totalförsvaret utgörs både av militär och civil verksamhet och omfattar den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Om Sverige är i krig eller krigsfara kan regeringen besluta om att höja beredskapen för att stärka landets försvarsförmåga, enligt lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Vid höjd beredskap ska Länsstyrelsen inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret, verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås och för att länets tillgångar används för att främja försvaret. Vi ska samordna civila försvarsåtgärder i länet och verka för att civil verksamhet med betydelse för försvaret bedrivs med en enhetlig inriktning. Länsstyrelsen ska även, tillsammans med Försvarsmakten, verka för att det civila och militära försvaret samordnas. Vi ska hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet och den förväntade utvecklingen inom länet samt om vidtagna och planerade åtgärder.

Länsstyrelsens ansvar vid höjd beredskap innebär att myndigheten ska planera och genomföra förberedelser för att kunna anpassa sin verksamhet inför en förändrad säkerhetspolitisk situation. Länsstyrelsens grundplan och krisledningsorganisation utgör utgångspunkten för arbetet även vid höjd beredskap. Vid ett förändrat säkerhetspolitiskt läge tar Länsstyrelsen fram en särskild delplan för höjd beredskap.

Tillsyn och beslut över samhällsviktig verksamhet

Länsstyrelsen har en tillsynsroll inom ett antal områden som är samhällsviktiga ur ett krisberedskapsperspektiv. Exempel är tillsyn över kommunernas livsmedelskontroller enligt livsmedelslagen, kommunernas miljö- och hälsoskyddsarbete, djurskyddslagen, vattenverksamhet enligt miljöbalken, kommunernas efterlevnad enligt lagen om skydd mot olyckor och verksamhetsutövarnas efterlevnad enligt Sevesolagstiftningen.

Länsstyrelsen ska även följa upp kommunernas verksamhet enligt lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Länsstyrelsen fattar även beslut om skyddsobjekt, beslut om prioritering av samhällsviktiga elanvändare vid elbrist, avspärning/förbud mot att vistas inom skade- eller riskområden för att förhindra olyckor enligt ordningslagen, farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor, tillstånd för bevakningsverksamhet och tillstånd för kameraövervakning.

Västra Götalands län

Västra Götalands län bildades den 1 januari 1998 genom sammanslagning av Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län och Älvsborgs län. Härigenom skapades förutsättningar för effektiv regional samhällsförvaltning. Inom länet ansvarar Västra Götalandsregionen för bland annat sjukvård, kollektivtrafik och regional utveckling. Inom länet finns även 49 kommuner och deras kommunalförbund och samarbetsorgan som svarar för bl.a. medborgarnära tjänster som skola, äldreomsorg, kommunal räddningstjänst och kommunal teknisk försörjning.

Inom länet finns många olika typer av samhällsviktiga funktioner och miljöer. Exempel på skyddsvärda miljöer och funktioner i länet är:

- Infrastruktur för transporter på väg, järnväg och till sjöss.
- Infrastruktur för el, tele, vatten, värme, data samt radio och tv.
- Fungerande sjukvård och skola samt tillit till demokratiska system.
- Stora vattendrag som utgör såväl råvattenintag som viktiga transportleder.
- Jordbrukslandskapen med tillhörande livsmedelsindustrier.
- Områden med biologiskt rika och unika miljöer.
- Kulturmiljöer med fornlämningar och byggnadsminnen.
- Kuststräckor med varierande och unika miljöer, till exempel Kosterhavets nationalpark.



Befolkning

I länet bor 1,5 miljoner invånare, vilket utgör 17 procent av Sveriges befolkning. De 49 kommunerna har en varierande befolkningsmängd, i Dals-Ed bor 5 000 invånare och Göteborg har 500 000 invånare. Här ingår allt från storstad och medelstora städer till småorter och glesbygd. Länet har de senaste åren haft en stadigt ökande befolkning. Befolkningstätheten är i genomsnitt 65 invånare per kvadratkilometer.

Natur

Västra Götalands län har alla Sveriges naturtyper, utom fjällnatur, representerade. Skogen dominerar och det bedrivs ett betydande skogsbruk. Vänerlandskapets slättområden, där bland annat Dalbosläätten och Västgötaslätten ingår, utgör tillsammans med Falbygden Sveriges mest produktiva jordbrukslandskap. Dessutom har länet en hög andel biologiskt rika miljöer vid sidan av den brukade marken. Här finns exempelvis ädellövskogar, myrar, fågelsjöar, naturliga betesmarker och slätterängar.

Näringsliv

Västra Götalands län har en varierande näringslivsstruktur med många starka företag såväl inom traditionella industribranscher som nyttillkomna. Historiskt sett har olika näringsprofiler utvecklats – handel, sjöfart, jordbruk, skogsbruk och tillverkningsindustri. Samtliga är i dag viktiga delar i länets näringsliv. Genomgående finns en internationell prägel med spetskompetens inom bland annat medicin, livsmedel, fordonsindustri, inredning, kemi, textil och telekommunikation. Här finns också kvalificerad utbildning och forskning som kompletterar näringslivets och den offentliga sektorns verksamheter. Länet har sex universitet och högskolor på fem orter.

Kultur, fritid och turism

Västra Götalands län lockar med sin historia och sitt kulturarv. Länet är rikt på kulturminnen, inte minst från bronsålder och tidig medeltid. För mat och logi finns ett stort urval av välsmakande matupplevelser och unika boenden. Bohusläns skärgård, de stora insjöarna Vänern och Vättern, Västergötlands och Dalslands mångfald av sjöar och vattenleder lockar till fritidsfiske och andra vattenaktiviteter. I de djupa skogarna och i det öppna landskapet, erbjuds goda rekreativsmöjligheter. Storstaden Göteborg bjuder på ett brett utbud av kultur, nöjen, mässor och evenemang. Utbudet i Västra Götalands län gör att länet räknas till ett av Sveriges viktigaste turistområden.

Handel och sjöfart

Idag är Göteborg Sveriges mest internationaliserade stad om man mäter mängden import- och exportgods i hamnen. I hela länet bor en relativt stor andel utländska medborgare och allt fler utländska besökare deltar i mässor och konferenser. Västra Götalands län har en historia med mångsidiga internationella kontakter. I Västra Götalands län ligger Skandinavien största hamn - Göteborgs Hamn. Omsättningen är på 40 miljoner ton årligen. Med skeppet Göteborg som plattform knyts moderna handelskontakter mellan Västra Götaland, Sverige och världen.



2. Arbetsprocess och metod

Länsstyrelsen ska analysera risker och sårbarheter som kraftigt kan försämra förmågan till verksamhet inom vårt ansvarsområde. Risk- och sårbarhetsanalysen ska bland annat beakta sådana händelser som inträffar hastigt och utan förvarning, som kräver brådskande beslut och samverkan med andra aktörer. Analysen ska också beakta att de mest nödvändiga funktionerna i samhällsviktig verksamhet kan upprätthållas.

Uppdrag och avgränsning

Länsstyrelsens ansvar för att göra risk- och sårbarhetsanalyser anges i Krisberedskapsförordningen¹ och i Länsstyrelseinstruktionen². Syftet med uppgiften är att vi ska stärka vår egen och samhällets krisberedskapsförmåga genom att analysera de hot och risker som allvarligt kan försämra förmågan att upprätthålla verksamheten inom vårt ansvarsområde. Detta utvecklas i Länsstyrelseinstruktionen där det anges att vi ska verka för att krisberedskapsåtgärderna inom länet samordnas och får en gemensam inriktning såväl före, under, som efter en kris.

Disposition

Risk- och sårbarhetsanalysen består av åtta kapitel och en sammanfattning. Analysen följer den disposition som anges i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter för statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2010:7) som trädde i kraft 1 januari 2011.

Rapportens första kapitel är en övergripande beskrivning av myndigheten och dess ansvarsområde. I kapitel två redovisas en bild av analysens arbetsmetod och process. Kapitel tre består av en övergripande beskrivning av identifierad samhällsviktig verksamhet inom myndighetens ansvarsområde.

I kapitel fyra presenteras risker, sårbarheter och kritiska beroenden inom myndighetens ansvarsområde. I kapitel fem presenteras en övergripande beskrivning av viktiga resurser som myndigheten kan disponera för att motstå och hantera allvarliga störningar och kriser.

I kapitel sex redovisas en generell förmågebedömning samt scenariospecifika förmågebedömningar. Den generella bedömningen syftar till att ge en lägesbild över förmågan att motstå och hantera händelser oavsett typ, medan de scenariospecifika bedömningarna syftar till att hitta bristande förmåga och sårbarheter vid vissa specifika händelser. Kapitel 7 ger en hänvisning till en bilaga med en generell förmågebedömning samt ett specifikt scenario med dricksvattenstörning.

¹ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, 9§

² Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion, 54§

I kapitel 8 redogörs för planerade och genomförda åtgärder, samt en bedömning av behov av ytterligare åtgärder med anledning av risk- och sårbarhetsanalysens resultat.

Mål och syfte

Syftet med risk- och sårbarhetsanalysen är att den ska utgöra ett gemensamt planerings- och åtgärdsunderlag för Länsstyrelsen, sektorsmyndigheter, kommuner, näringsliv och andra organisationer i länet.

Målet är att analysen ska öka aktörernas krishanteringsförmåga och förmågan i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar.

Validitet

En risk- och sårbarhetsanalys handlar om att göra en samlad bedömning av de hot, risker, sårbarheter och kritiska beroenden som kan komma att påverka myndighetens förmåga att utföra de uppgifter som ålagts myndigheten genom regleringsbrev och instruktion. Analyserna som görs i den här rapporten bygger på skattningar som gjorts av personer med god kännedom om myndighetens verksamhet. Bedömningen är att gjorda skattningar är välgrundade eftersom de har förankrats under arbetets gång, samt att de som deltagit i arbetet känner verksamheten väl och kan göra väl avvägda bedömningar. Innan risk- och sårbarhetsanalysen nådde myndighetsledningen för beslut har den remitterats internt samt processats i Länsstyrelsens styrgrupp.

Arbetsprocessen

Arbetet med den regionala risk- och sårbarhetsanalysen startade med en riskinventering enligt uppdrag från regeringen 2001. De risker som identifierades delades in i kategorier och analyserades i arbetsgrupper med regionala representanter för de sex samverkansområdena³. En värdering av konsekvenserna gjordes utifrån vilken regional påverkan risken har. Den samlade regionala förmågan att hantera dessa konsekvenser bedömdes också. Denna inventering har sedan dess uppdaterats vid ett antal tillfällen.

Från det att krisberedskapsförordningen trädde i kraft under 2006 ska Länsstyrelsen årligen analysera sårbarheter, hot och risker inom ansvarsområdet. Analyserna ska värderas och sammanställas i en risk- och sårbarhetsanalys. En redovisning baserad på analysen ska lämnas till Regeringskansliet i samband med årsredovisningen, med kopia till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, och innefatta planerade åtgärder samt bedömning av behov av ytterligare åtgärder⁴. Redovisningen utgår från den vägledning som Krisberedskapsmyndigheten tog fram för statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser. Redovisningen av risk- och sårbarhetsanalysen följer den rapporteringsstruktur som föreslås i vägledningen.

Arbetet från 2007 till 2010 har utgått från den grovanalys som tidigare har tagits fram och fokuserat på att göra förmågebedömningar. Under 2011 lades grunden till

³ Se bilaga till förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

⁴ Förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap

en ny process fram för att skapa en tydligare koppling till vår verksamhetsplanering. Processen utvecklades även med hänsyn till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser (MSBFS 2010:7).

Kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser

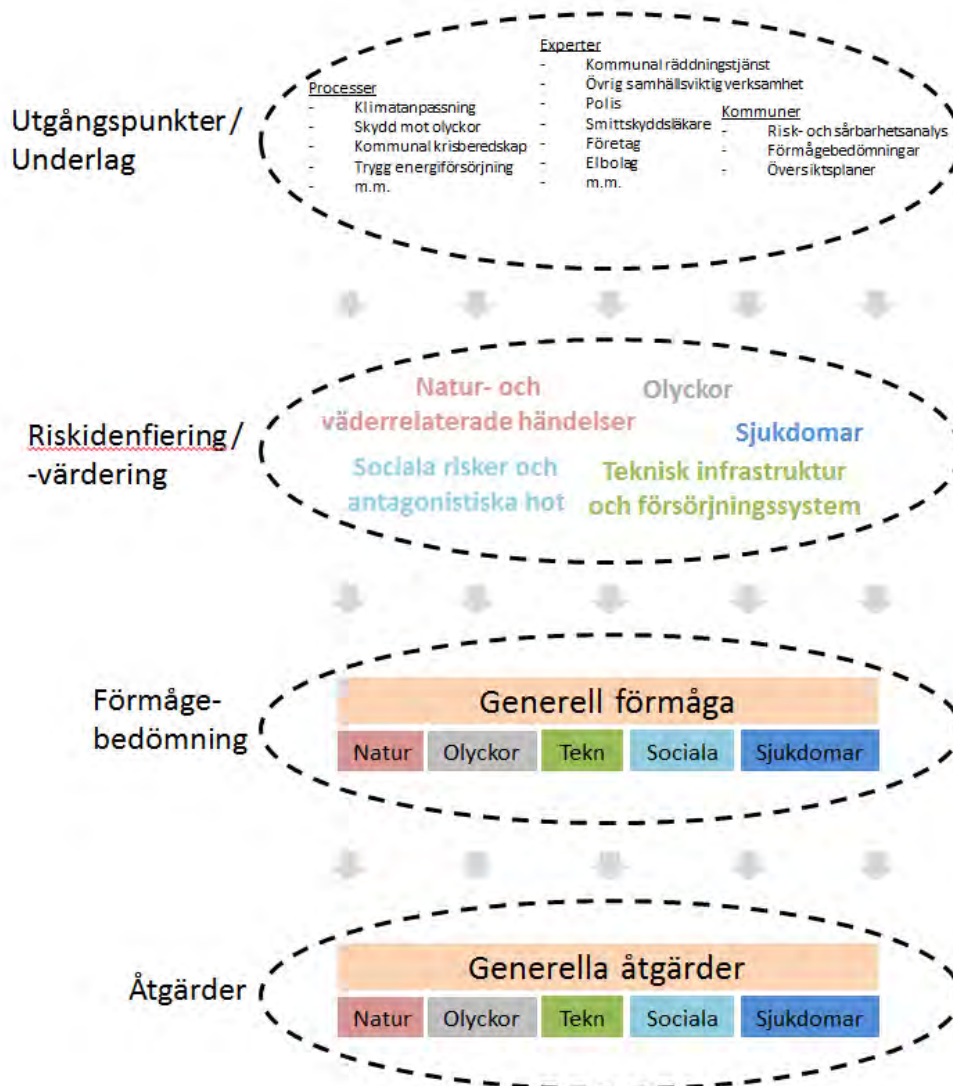
Länsstyrelsen har kontinuerligt granskat de risk- och sårbarhetsanalyser som kommunerna har rapporterat till Länsstyrelsen. Analyserna är ett viktigt underlag för den regionala risk- och sårbarhetsanalysen.

Uppföljningen av kommunernas arbete med risk- och sårbarhetsanalys visar att samtliga av länets 49 kommuner har redovisat en risk- och sårbarhetsanalys till Länsstyrelsen för mandatperioden 2011-2014. MSB:s föreskrifter (MSBFS 2010:6) reglerar hur analysen ska redovisas och vid vilken tidpunkt. Syftet med föreskriften är dels att underlätta för kommunerna och ge en inriktning till vad analysen ska innehålla och dels att underlätta för Länsstyrelsen att göra sammanställning på regional nivå. En genomgång av kommunernas analyser visar att flertalet kommuner inte har redovisat på det sätt som föreskriften anger. Detta medför svårigheter för Länsstyrelsen att få en aggregerad bild kring de risker som kommunerna rapporterar in. För att underlätta arbetet och sammanställningen, både för kommunerna och för Länsstyrelsen, önskar Länsstyrelsen att redovisning av identifierade risker göras utifrån följande riskområden:

- Natur- och väderrelaterade händelser
- Olyckor
- Teknisk infrastruktur och försörjningssystem
- Sjukdomar
- Sociala risker

Alla länets kommuner har fått såväl en generell återkoppling på samtliga av kommunerna inrapporterade risk- och sårbarhetsanalyser, som en enskild återkoppling på sin specifika analys.

Länsstyrelsen har haft ett särskilt regleringsbrevsuppdrag under åren 2009-2013 med inriktning mot att följa upp och bedöma kommunernas och Västra Götalandsregionens risk- och sårbarhetsanalys. Vi kommer att redovisa slutsatserna i uppdraget separat senast den 10 januari 2013.



Riskidentifiering och värdering

Identifieringen av risker och hot sker inom fem olika riskområden:

- Natur- och väderrelaterade händelser
- Olyckor
- Sociala risker och antagonistiska hot
- Teknisk infrastruktur och försörjningssystem
- Sjukdomar

Underlag till vår identifiering av risker inom ovanstående områden baseras på följande källor:

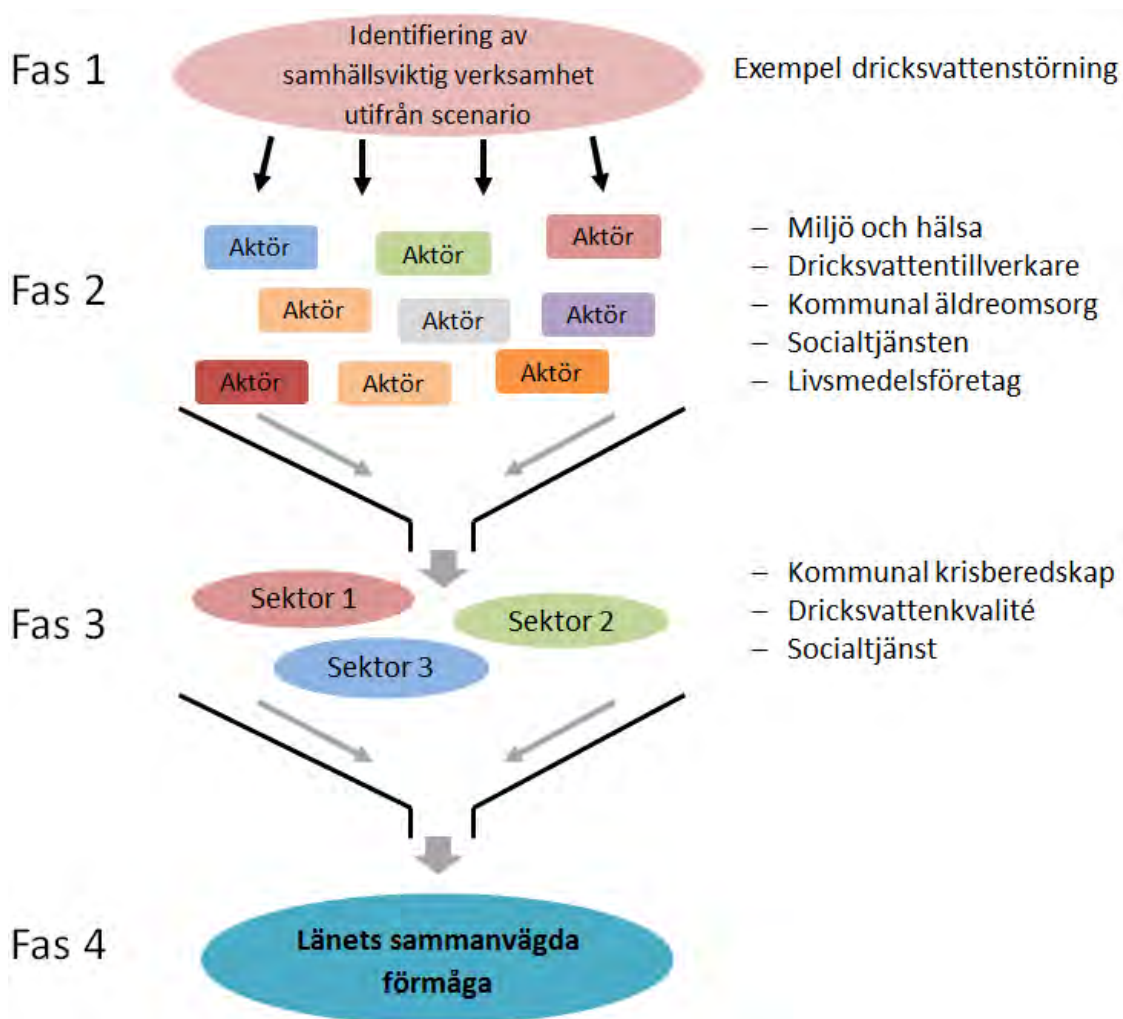
- Tidigare risk- och sårbarhetsanalyser och sammanställningar
- Processer inom Länsstyrelsens verksamheter med specifika kunskaper inom riskområdet
- Kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser

För varje riskområde finns en processansvarig som har ansvaret för riskvärderingen. Värderingen görs utifrån olika metoder men i huvudsak sker de flesta utifrån kvalitativa bedömningar från olika typer av inträffade händelser, utredningar och andra underlag. I ett fåtal fall går det att göra en kvantitativ värdering. Processen kommer att utvecklas under nästkommande verksamhetsår för att få en tydligare struktur med en bättre förankring av analysen.

I kapitel fyra presenteras en översikt av identifierade och värderade risker, hot och sårbarheter utifrån våra fem olika riskområdena samt kritiska beroenden.

Efter att en riskvärdering har gjorts väljer vi ut en risk inom varje riskområde. Den utvalda risken ligger sedan till grund för de scenarier som vi använder i den scenariospecifika förmågebedömningen. I de fall den särskilda förmågebedömningen innehåller scenariobedömningar används dessa inom det riskområde som de tillhör.

Vid bedömning av länets förmåga vid ett specifikt scenario görs först ett urval av samhällsviktig verksamhet. De samhällsviktiga verksamheter som väljs ut är de som måste ha en förmåga att motstå och hantera scenariot (Fas 1). Utifrån de identifierade verksamheterna får sedan utvalda representanter (från Fas 1) bedöma förmågan i den enskilda verksamheten (Fas 2). Dessa verksamheter grupperas sedan inom olika verksamhetssektorer för att göra en bedömning av den sammanvägda förmågan inom sektorn (Fas 3). Utifrån sektorerna görs en samlad bedömning av länets förmåga (Fas 4). Processen beskrivs enligt följande figur:



Identifierade åtgärder

Utifrån förmågebedömningens resultat identifieras olika typer av åtgärder för att stärka förmågan och minska sårbarheten. Åtgärder som planeras och genomförs presenteras med hänsyn till förmågebedömningens uppbyggnad. De åtgärder som planeras och genomförs fördelas sedan ut i ordinarie verksamhet

Förmågebedömning

Förmågebedömningen görs utifrån Länsstyrelsens förmåga och länets förmåga. Länets förmåga utgår ifrån det geografiska områdesansvaret.

Krishanteringsförmåga

Med krishanteringsförmåga avses att det inom verksamhets- eller ansvarsområdet ska finnas en god förmåga att vid allvarliga störningar leda den egna verksamheten, fatta beslut inom eget verksamhets- eller ansvarsområde, sprida snabb, korrekt och tillförlitlig information och vid behov kunna samverka med andra aktörer. Det ska finnas en god förmåga att snarast påbörja åtgärder för att hantera eller medverka i hanteringen av konsekvenserna av inträffade händelser, genomföra de åtgärder som krävs för att avhjälpa, skydda och lindra effekterna av det inträffade.

Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar

Med förmåga i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar avses att det inom verksamhets- eller ansvarsområdet ska finnas en god förmåga att motstå allvarliga störningar så att verksamheterna kan bedrivas på en sådan nivå att samhället fortfarande kan fungera och säkerställa en grundläggande service, trygghet och omvårdnad om allvarliga störningar skulle inträffa.

Bedömningen av delförmågorna görs utifrån olika indikatorer som anges i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter MSBFS 2010:7. Förmågan bedöms enligt följande nivåer:

1. Förmågan är god

Länsstyrelsen eller länet bedöms ha resurser och kapacitet för att lösa de uppgifter som är samhällsviktiga vid kriser.

2. Förmågan är i huvudsak god, men har vissa brister

Länsstyrelsen eller länet får i viss mån åsidosätta samhällsservice för att prioritera mer akut verksamhet.

3. Det finns en viss förmåga, men den är bristfällig

Länsstyrelsen eller länets resurser inom ansvarsområdet understiger det som behövs för att lösa de uppgifter som är samhällsviktiga vid kriser.

4. Det finns ingen eller mycket bristfällig förmåga

Länsstyrelsen eller länet står i det närmaste oförberedda.

Länsstyrelsens förmåga bedöms utifrån hur organisationen är anpassad att motstå och hantera olika typer av händelser. Bedömningen kan ske med hjälp olika metoder beroende på scenario. Exempel på metoder kan vara workshops med ansvariga inom myndigheten, granskning av krishanteringsplan, checklistor, personella och materiella resurser med flera.

Länets förmåga bedöms på olika sätt beroende på om det är en generell eller scenariospecifik bedömning. Den generella bedömningen utgår från kommunernas förmåga samt andra regionalt viktiga aktörers förmåga. Bedömningen uppdateras varje år med aktuell information och ligger sedan till grund för de scenariospecifika bedömningarna. I de olika scenarierna beskrivs även avvikelserna från den generella bedömningen.



3. Identifierad samhällsviktig verksamhet

Samhällsviktig verksamhet ur ett krisberedskapsperspektiv är sådan verksamhet som uppfyller ett eller samtliga av följande villkor:

- Ett bortfall av eller en svår störning i verksamheten kan ensamt eller tillsammans med motsvarande händelser i andra verksamheter på kort tid leda till att en allvarlig kris inträffar i samhället.
- Verksamheten är nödvändig eller mycket väsentlig för att en redan inträffad allvarlig kris i samhället ska kunna hanteras så att skadeverkningarna blir så små som möjligt.

Länsstyrelsen arbetade under 2007 med att identifiera samhällsviktiga verksamheter vid en influensapandemi. Under 2011 påbörjades även en identifiering av samhällsviktig verksamhet utifrån elbrist i projektet Styrel, i projektet har flera av de tidigare erfarenheterna använts.

Identifieringsarbetet har genomförts på lokal nivå i samarbete med kommunerna och elnätsbolagen inom Västra Götalands län i vilket Länsstyrelsen har haft en samordnande roll.

De verksamheter som identifierats har redovisats utifrån en indelning i åtta prioritetklasser. I länet har 7964 objekt identifierats. Prioriteringen grundar sig på dels hur lång tid ett eventuellt strömavbrott pågår samt på typen av den verksamhet som blir berörd av avbrottet. Redovisningen har gjorts enligt 5 § förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare och prioritetklasserna är följande:

Prioritet 0 (223 objekt)

De anläggningar som är avgörande för elförsörjningens funktion och produktion redovisas men är ej föremål för prövning i prioriteringsklass eftersom de bedöms ha högsta prioritet. Vissa objekt har redovisats direkt till Energimyndigheten och är inte med i Länsstyrelsens underlag.

Prioritet 1 – Befolkningens liv och hälsa (1035 objekt)

Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för liv och hälsa.

Generellt innehåller prioritetklassen många objekt relaterade till akut verksamhet (räddningstjänst, polis, ambulans, akutsjukvård). De andra två stora grupperna är tekniska försörjningssystem (vatten, avlopp, värme). En stor del av objekten relaterar till vård och omsorg. Ett fåtal kommuner har tagit upp andra typer av objekt.

Exempel på verksamheter:

- Kommunal räddningstjänst
- Ambulans
- Polis
- Kustbevakning
- Sjöräddning

- Vård och omsorg
- Kommunala ledningsfunktioner och andra typer av verksamheter
- Kommunalteknisk försörjning (dricksvatten, avlopp, fjärrvärme)
- Drivmedelsförsörjning
- Data och telekommunikation

Prioritet 2 – Samhällets funktionalitet (3495 objekt)

Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.

Vatten och avlopp, drivmedelsförsörjning och data/telekommunikation har den största mängden objekt. Flera typer av funktioner återfinns både i prioritetssklass 1 och i prioritetssklass 2, vilket kan tyda på att kommunerna värderat olika, alternativt att vissa objekt i grupperna har olika vikt vad gäller prioritering av el.

Exempel på verksamheter:

- Kommunal räddningstjänst
- Polis
- Betalningsförmedling/bankverksamhet/Finansiella system
- Försörjning av samhällsviktiga varor (livsmedel, drivmedelsförsörjning, eldistribution, betalningssystem m.m.)
- Kommunalteknisk försörjning (dricksvatten, avlopp, fjärrvärme)
- Industrier
- Kommunala ledningsfunktioner och andra typer av verksamheter
- Media
- Post

Prioritet 3 – Befolkningens liv och hälsa (979 objekt)

Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för liv och hälsa

Exempel på verksamheter:

- Vård och omsorg (boende med särskild service, äldreomsorg, handikappomsorg, gruppboende, barnomsorg, tandvård, socialtjänst, värmestugor, skolor)
- Kommunalteknisk försörjning (värmeförsörjning, dricksvattenförsörjning, avlopp)
- Data och telekommunikation
- Försörjning av samhällsviktiga varor (läkemedel, mat, livsmedel m.m.)

Prioritet 4 – Samhällets funktionalitet (1411 objekt)

Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet

Exempel på verksamheter:

- Affärsverksamhet (livsmedelsförsörjning)
- Kommunal service (barnomsorg, förskolor, skolor, vård/omsorg, vatten och avlopp, värmeförsörjning)
- Bankverksamhet och finansiella system
- Data och telekommunikation

- Djurhållning
- Media
- Post

Prioritet 5 – Stora ekonomiska värden (186 objekt)

Elanvändare som representerar stora ekonomiska värden

Exempel på verksamheter:

- Affärsverksamheter (industrier, lantbruk, pappersbruk, raffinaderier m.m.)
- Vatten och avloppsverksamhet

Prioritet 6 – Stora miljövärden (293 objekt)

Elanvändare som har stor betydelse för miljön

Exempel på verksamheter:

- Industrier
- Avfallshantering
- Avlopp och spillvattenpumpstationer
- Djurhållning
- Bensinmackar
- Åkerier

Prioritet 7 – Stora sociala och kulturella värden (93 objekt)

Elanvändare som har stor betydelse för sociala och kulturella värden

Exempel på verksamheter:

- Kommunala skolor
- Religiösa samlingspunkter och trossamfund
- Samlingslokaler (museer, bibliotek, djurpark)
- Övriga verksamheter med kulturella värden
- Övrigt inom samhällsservice

Prioritet 8 – Övriga (246 objekt)

Övriga elanvändare

Exempel på verksamheter:

- Bostäder
- Kommunala skolor
- Affärsverksamheter (Industrier, kontor, hotell, restauranger, samlingslokaler, parkeringsplats)
- Offentlig belysning
- Vård/Omsorg



4. Risker, sårbarheter och kritiska beroenden

I detta kapitel redovisas identifierade risker, sårbarheter och kritiska beroenden utifrån fem riskområden. Inom varje riskområde sker även en redovisning över de händelser som påverkat länet och vissa av de händelser som i större omfattning har engagerat Länsstyrelsens krishanteringsorganisation.

4.1. Natur- och väderrelaterade händelser

Natur- och väderrelaterade händelser som skyfall, stormar, översvämningar, ras, skred, skogsbränder, torka och värmeböljor kan orsaka stora konsekvenser för människors hälsa, egendom, miljö och samhällets funktionalitet. Natur- och väderrelaterade händelser är en betydelsefull del av länets riskbild.

Översvämningar

Översvämningar kan ha både positiva och negativa effekter. När oönskade områden står under vatten kan stora ekonomiska skador uppstå. Översvämningar kan också påverka människors hälsa och säkerhet, miljön, transporter och teknisk infrastruktur. Inom länet sker det årligen mindre översvämningar som både kan bero på naturliga variationer och skyfall.

Översvämningar utmed vattendrag

Översvämningar av vattendrag beror på att vattendragen tillförs mer vatten än de klarar av att leda bort. Då stiger vattnet och strömmat ut över områden som normalt sett är torra. När vattenståndet stiger ökar vattenföringen och översvämningen fortplantar sig nedströms. Kraftiga skyfall kan inom några timmar orsaka mycket höga flöden i ett mindre vattendrag medan förloppet blir mer utdraget i ett större vattendrag.

Risken för översvämning ökar i framtidens klimat. På grund av ökad nederbörd och högre vattenföring under höst och vinter ökar risken för översvämningar i både små och stora vattendrag. Översvämningsskarteringar kan ge svar på hur stora områden som drabbas vid olika flöden. Översiktliga översvämningsskarteringar finns att hämta på Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps hemsida⁵.

Under de senaste åren har det skett flertalet översvämningar utmed vattendrag som kraftigt har påverkat samhället. Vid flertalet tillfällen har både 50 och 100 årsflöden uppmätts i ett antal av länets vattendrag. År 2006 stod delar av Mölndals centrum under vatten, trafiken på Västkustbanan stoppades flera dygn, många fastigheter fick stora skador och många vägar stängdes av. Även en del mindre ras inträffade. År 2007 var det en längre period av ihållande regn som orsakade översvämningar under fyra veckor runt om i Götaland. Även slutet av år 2011 innebar översvämning utmed vattendragen Upperudsälven, Viskan och Ätran.

⁵ <https://www.msb.se/sv/Forebyggande/Naturolyckor/Oversiktlig-oversvamningskartering/>

Översvämning av sjöar

I stora sjöar blir tidsförloppet för en översvämning betydligt mer utdraget än i ett vattendrag. Faktorer som påverkar vattennivåerna är storleken på avrinningsområdet, utloppets avbördningsförmåga, dvs. utformningen av utloppet, samt förhållandena nedströms sjön.

Sjöar har en utjämnande effekt på vattenföringen i ett vattendrag, vilket beror på att en sjös utlopp på ett naturligt sätt begränsar utflödet. Under perioder med hög tillrinning kommer således vatten att maganiseras i en sjö, sjöns nivå stiga och flödet ur sjön bli mindre än det totala tillflödet. Detta kan då leda till att sjön breder ut sig över oönskade områden där byggnader, vägar m.m. skadas.

Översvämning av sjöar inträffar regelbundet men mellan november 2000 och juni 2001 låg Vänerns vattennivå över sin övre dämningssgräns i nästan sju månader. Situationen orsakades av en utdragen period av ovanligt stora nederbörds mängder över Vänerns tillrinningsområde från oktober till mitten av december 2000. Vänerns relativt långsamma nivåökning gav dock möjlighet till omfattande invallningar och andra förebyggande åtgärder. I samhällena runt Vänern påverkades vatten- och avloppssystem samt reningsverk. Fastigheter, fritidshus och vägar översvämmades eller hotades av översvämning. Stora skador uppkom på vattennära fritidsanläggningar i form av campingplatser, badplatser, fritidshamnar och båtbygggar. Lantbruket fick stora skador när ca 2000 hektar översvämmades. Länsstyrelsen tog med stöd av räddningstjänstlagen över ansvaret för tappningen u Vänern mellan 18 november 2000 och 7 april 2001. Tappningen låg över gällande vattendom.

Kustöversvämningar

Kustöversvämningar inträffar när havsvattenståndet stiger till följd av lågtryck eller kraftig vind. Det extrema vattenståndet varar vanligtvis några timmar. Detta sker dock med en viss tidsfördröjning och det högsta vattenståndet uppträder först några timmar efter stormens maximum. Hur hög den extrema situationen blir beror utifrån en given vädersituation på utgångsläget. En storm behöver inte medföra kritiska nivåer om vattenytan inledningsvis ligger lågt. Till följd av havsnivåhöjningen kommer områden längs kusten permanent att stå under vatten. Det innebär också att nya områden kommer att drabbas vid tillfälligt förhöjda vattenstånd.

Centrala Göteborg kan under vissa förutsättningar utsättas för kustöversvämningar som får omfattande konsekvenser. Om det inträffar att havsvattenståndet höjd i samband med att det är ett högt flöde i Göta älv blir den totala höjningen värre. Detta har skett ett flertal tillfällen med översvämningar av områden med både bostäder, kommersiella lokaler och industrier. Översvämningarna har även påverkat olika typer av infrastruktur som t.ex. vägtunnlar, järnväg, elförsörjning, telekommunikationer m.m. Under natten mellan den 9 och 10 december 2011 skedde kraftigt förhöjda nivåer av havsvattennivån utmed västkusten och i Göteborg. SMHI uppmätte områden där nivån var 146 cm över det normala. Detta medförde översvämningar av flera områden i Göteborg.

Jordskred

Det finns många skedkänsliga områden i länet. Götaälvdalen, som sträcker sig från Vänern i norr till Göteborg i söder, är en av de mest skredkänsliga dalgångarna i

Sverige. Varje år inträffar flera skred av olika storlek och karaktär i dalgången. En orsak till att Götaälvdalen drabbas av så många skred är dess geologiska historia med mäktiga lager av lera avsatta i en marin miljö. Älvdalen har också påverkats av människans aktiviteter eftersom vattendraget i alla tider dragit till sig sjöfart, bebyggelse, industrier och infrastruktur. Konsekvenser av skred i Götaälvdalen kan bli stora eftersom de påverkar byggnader, förorenade markområden, vattenintag för dricksvattenproduktion m.m.

Vid större nederbörd kan perioder med maximal tappning, inklusive en ökad tappning från Vänern till Göta älv, bli nödvändig. Detta kan innebära ökade flöden och en ökad risk för erosion och skred längs Göta älv.

Götaälvutredningen visade att det finns många områden i Götaälvdalen med hög skredrisk redan för dagens förhållanden och att riskerna kommer att öka med ett förändrat klimat. Klimatförändringen innebär att omkring 25 procent av de områden som kartlagts av Statens Geotekniska Institut får en högre risknivå fram till år 2100 om inga åtgärder vidtas.

Under slutet av 2011 inträffade ett antal mindre skred utmed Göta älv dalen. Dessa påverkade dock inte någon bebyggelse eller infrastruktur. Historiskt så har tre omfattande ras inträffas inom länet. År 2006 skedde ett skred i Småröd som förstörde delar av den gamla och nya E6:an samt delar av järnvägen (Bohusbanan). 13 fordon drogs med i skredet och totalt räddades 28 människor, varav 3 skadades fysiskt. Sammanlagt omfattade skredet ett område på 85 000 kvadratmeter och den totala kostnaden för samhället uppskattades till ca 519 miljoner. År 1977 den 30 november inträffade ett skred i Tuve och omfattade ca 270 000 kvadratmeter. I det drabbade området fanns 65 fristående hus som följde med skredmassorna och uppskattningsvis befann sig 200 personer inne i skredområdet och ca 100 personer fick hjälpas ut ur området av räddningstjänsten. Ett 60-tal personer skadades och 9 personer omkom. Den 29 september 1950 inträffade ett skred i Surte, Ale kommun som omfattade ca 240 000 kvadratmeter. Ca 30 villor och 10 uthus drogs med eller förstördes i skredet och en del hus förflyttades mellan 50 och 150 meter. En person omkom och ca 300 personer blev hemlösa. I samband med skredet dämdes Göta älv upp.

Ras

Ras kan antingen vara jordras eller berggras. Jordras är vanliga där åar och älvar skurit sig ned i olika sandlager. Berggras inträffar i branta bergslänter med uppsprucket eller vittrat berg. Inom länet finns det flertalet områden med risk för ras. Detta är oftast utmed de vattendrag som finns inom länet.

Stormar

I länet sker det varje år ett antal stormar. Vid storm i Västra Götalands län råder det vanligen västliga vindar. Detta kan under vissa omständigheter medföra förhöjda vattennivåer.

År 2010 föll det mycket snö i länet. I kombination med hårda vindar skapade stora drivor vilket skapade problem i de norra delarna av länet. Trafiken blev starkt påverkad på grund av problem med framkomligheten för bland annat ambulanssjukvården.

Stormen Per inträffade år 2007 och krävde fem dödsoffer och fällde omkring 16 miljoner m³ skog i Sverige. Länet påverkades kraftigt av stormen. År 2005 påverkades södra Sverige av stormen Gudrun. Stormar av Gudruns storlek och vindhastighet förekommer endast vart 30:e-50:e år i Sverige. Sju personer omkom i olyckor under stormnatten och orsakade stora skador på skog, vägar, järnvägar, el- och telenät. Totalt uppskattas merkostnaderna som stormen innebar för näringsliv och offentlig sektor till cirka 20,8 miljarder kronor (2005), varav skadan på skogen står för den absoluta merparten av kostnaderna. År 1995 skedde ett omfattande snöoväder som främst påverkade större delen av Götaland och sydöstra Svealand. Snöfallet pågick intensivt i ett dygn samtidigt som det blåste hårt. Den kraftiga vinden medförde drivbildning vilket orsakade problem på vägnätet med en kaotisk trafiksituation.

Åska och blixtar

I Sverige är åska vanligast mellan maj och september, särskilt på eftermiddagar i juli. Åska kan dock förekomma dygnet runt årets alla månader. I södra Sverige åskar det mer än i norra Sverige och Västra Götaland är det mest åskrika området i Sverige.

Nätterna mellan den 1 och den 3 augusti år 2002 drabbades västra och södra delarna av Orust av våldsamma åskoväder med flera omfattande skyfall. Många vägar blev omframkomliga eller skadades. Bostäder, kommunala fastigheter samt industrier översvämmades och ett antal samhällen blev isolerade. Som mest var 20 000 abonnenter utan telefon och 6 000 abonnenter utan el.

Värmebölja och skogsbränder

I länet kommer risken för värmebölja att öka i ett framtida klimat. Längre perioder utan nederbörd leder till torka och ökad risk för skogsbrand. Den värsta torka som drabbat Sverige under 1900-talet inträffade våren 1974. I Skövde och Åsaborg i nordöstra Västergötland var det 65 dygns oavbruten torka mellan 22 mars och 26 maj.

Skogsbränder inträffar varje år men av olika omfattning beroende på när den upptäcks, hur svårtillgängligt det är för räddningstjänsten samt hur torrt det är. År 2008 efter en långvarig torka inträffade en stor mängd gräs- och skogsbränder i bl.a. Göteborgsregionen. Räddningstjänsterna inom området gjorde under en period dubbelt så många insatser jämfört med samma period andra år.

Länets framtida förändrade klimat

Länsstyrelsen har publicerat en rapport Västra Götaland i ett förändrat klimat nr 2012:42⁶ som redovisar hur ett förändrat klimat kommer att påverka länet. Riskerna har analyserats med berörda aktörer i länet. Rapporten bygger på Klimatanalys för Västra Götaland nr 2011:84⁷ som SMHI tagit fram på uppdrag av

⁶ Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

⁷ Analysen finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Länsstyrelsen. Nedan redovisas en kort sammanfattning av några av de förändringar som kommer ske med ett framtida förändrat klimat:

Temperatur

Årsmedeltemperaturen kommer att öka mellan 4-6 C från år 1980 till 2100. Delar av länet kommer även få ökad risk för värmeböljor.

Nederbörd

I slutet av seklet kommer årsmedelnederbörden att ha ökat med ca 10-30 procent. Den största ökningen är utmed kusten under vintertid. Kraftiga regn förväntas följa samma mönster.

Vattenföring

Vattenföringen kommer att öka i början och slutet av året medan den kommer att minska under våren och vanligtvis också under sommaren.

Havsvattenstånd

Nivåerna i havet kommer att höjas med anledning av den globala havsnivåhöjningen. Tillfälliga höjningar kan ske med anledning av vindpåverkan m.m.

Vind

Det går inte dra några tydliga slutsatser då analyserna visar på en stor spridning och osäkerhet.

4.2. Olyckor

Riskområdet olyckor har en stark koppling till de övriga i detta kapitel beskrivna riskområdena. Natur- och väderrelaterade händelser innebär ofta en ökad risk för olyckor.

Begreppet olycka har olika betydelse beroende av det sammanhang som ordet används i. I detta avsnitt avser olycka händelser som orsakar eller kan orsaka skador på människor, egendom eller miljön.

Kommunikationsolyckor

I länet finns det omfattande infrastruktur för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart för transport av människor och gods. Ett flertal trafik tunnlar finns i transportsystemen för både bil- och järnvägstrafik, vad gäller biltrafik finns dessa tunnlar främst i Göteborg. Vägtrafikolyckor är vanligt förekommande. Olyckor och tillbud inträffar också i samband med lastning, lossning eller transport av farligt gods på väg och järnväg samt i samband med sjötransporter.

Länet har erfarenhet av både mindre och mer omfattande kommunikationsolyckor. I ett antal av de mer omfattande kommunikationsolyckorna har även farliga ämnen transporterats. Läs mer om dessa händelser under ”Olyckor med farliga ämnen”.

I mars 1992 inträffade en allvarlig olycka i centrala Göteborg då en förarlös spårvagn rullat nedför en brant backe. 13 personer omkom och 29 personer skadades. I november 1987 frontalkolliderade två passagerartåg med omkring 250 passagerare vid Lerums tågstation. Nio människor omkom och ca 120 passagerare skadades. Förutom skador på människor blev det ett omfattande arbete med att återställa järnvägen. I augusti 1980 körde ett fartyg på en bro (Almöbron) mellan Tjörn och fastlandet. Bron rasade och åtta människor omkom i sju fordon som körde över den raserade bron.

Olyckor med farliga ämnen

I länet förekommer en omfattande hantering av farliga ämnen. Länsstyrelsen med anledning av detta skapat och publicerat en rapport Idé och mål för utveckling inom CBRNE-området i Västra Götalands län nr 2012:08⁸.

Det finns flera fasta anläggningar t.ex. de petrokemiska industrierna i Stenungsund, raffinaderierna i Göteborg och Lysekil. Det finns 60 verksamheter som omfattas av den s.k. Sevesolagstiftningen, de flesta av dessa verksamheter är lokaliserade utefter västkusten med en viss koncentration till Göteborg och Stenungsund. Även andra delar av länet har verksamheter som i större mängd hanterar farliga ämnen. Industrin och näringslivet förutspår större produktionsvolym i framtiden.

Den omfattande hanteringen av farliga ämnen som förekommer i länet och längs västkusten medför risker för olyckor och andra händelser som innebär allvarliga skador på människor, egendom och miljön om de inträffar. Detta är händelser som också direkt kan orsaka allvarliga störningar i samhället och störa försörjningen av viktiga varor. Göteborg utgör ett nav för transporter av farligt gods till och från Sverige. Stora mängder farligt gods går genom länet till och från Göteborgs hamn.

⁸ Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Inom länet finns det ett antal verksamheter som hanterar pyrotekniska och explosiva ämnen i sådan mängd att de omfattas av Sevesolagstiftningen. Dessutom finns det verksamheter som hanterar farliga ämnen som tillsammans med vissa föreningar kan förorsaka omfattande explosionsolyckor. De nu omfattande infrastrukturprojekten i länet har också medfört en ökad hantering av ämnen som är eller kan bli explosionsbenägna.

I länet har det inträffat flera allvarliga olyckor med farliga ämnen. Den 5 oktober 2011 kolliderade en tankbil lastad med bensin och diesel med en annan lastbil som var stillastående på vägen på E6:an utanför Kungälv. Vid kollisionen började tankbilen brinna med en väldig intensitet.

Länets kustkommuner har även påverkats av utsläpp av olja i havet. Senaste händelsen är under hösten 2011 då det skedde ett oljepåslag på kusten i Tjörns kommun. Det var det största utsläppet i Sverige på många år. Utsläppet visade sig komma från en fartygskollision utanför Hirtshals, Danmark tidigare under veckan. Olyckan medförde en omfattande räddningsinsats som för Kustbevakningen pågick i 18 dygn. Insatsen för kommunal räddningstjänst pågick i ytterligare ca tre dygn. Tidigare under 2011 den 17 februari gick containerfartyget Godafoss på grund nordväst om Strömstad, en mil från svenskt vatten. Olja läckte ut och drev mot norska kusten. Norska Kystverket och Kustbevakningen samarbetade med händelsen. Isen och kylan gjorde oljan tjock och försvårade arbetet. Inget landpåslag påträffades dock i Sverige. I september 1987 tömde fartyget M/T Tolmiros sina tankar utanför kusten vilket medförde ett saneringsarbete vid Tjörn och Orust som kostade ca 100 miljoner kronor.

I februari 2005 spårade ett godståg ur i Ledsgård strax norr om Kungsbacka. Godståget hade tolv tågagnar lastade med 780 ton klor. Fyra av vagnarna skadades och det tog drygt två veckor att tömma de vagnarna. Räddningstjänsten och kommunen planerade att evakuera boende i närområdet. Detta innebar att 19 000 människor skulle ha evakuerats.

Omfattande bränder

I länet finns det risk för omfattande bränder då det dels finns flertalet områden med äldre trähusbebyggelse, industrier, farliga verksamheter och verksamheter som är komplicerade vid släckning av bränder (tunnlar, sjukhus, köpcentra, hotell, höghus m.m.). Länet har en stor genomströmning av transporter av människor och gods. Det genomförs även varje år ett stort antal större publika evenemang i främst Göteborgsregionen. Det finns även stora områden av skogar där skogsbränder kan utvecklas till att bli omfattande.

I länet har det inträffat två allvarliga bränder i byggander som medfört att ett stort antal människor omkommit. I oktober 1998 inträffade den s.k. diskoteksbranden i Göteborg. Branden inträffade i en festlokal där 375 ungdomar befann sig. På grund av ett snabbt brandförlopp, för många personer i lokalen samt att en av utrymningsvägarna var blockerade av branden omkommer 63 ungdomar och 200 skadas. Händelsen fick stor påverkan på länet men även nationellt och internationellt. I juni 1978 startar en brand i ett hotell i Borås då 20 personer omkom.

Utanför kusten har det även skett en stor omfattande brand i fartyg. I april 1990 börjar båten M/S Scandinavian Star att brinna. Båten som befann sig mellan Oslo och Frederikshavn hade 482 personer ombord. 159 personer dog i branden.

Kärnteknisk olycka

Inom länet finns en kärnteknisk anläggning, Ranstad Mineral. Ranstadverkan anlades för att utvinna uran ur uranrikt alunskiffer ur Syd Billingen mellan Falköping och Skövde. I dagsläget bedrivs ingen verksamhet vid anläggningen som kan medföra utsläpp av radioaktiva ämnen.

I Sverige finns tre kärnkraftverk. Ringhals kärnkraftverk i norra Halland är det verk som kan orsaka störst konsekvenser för länet. Ett utsläpp av radioaktiva ämnen från Ringhals kan medföra stora konsekvenser för länet. Om utsläppet är stort kan det bli nödvändigt med åtgärder inom jordbruket och att sanera vissa områden för att åter kunna använda mark och egendom som påverkats. Oavsett utsläppets omfattning kommer informationsbehovet att bli mycket stort. I Norge finns det en kärnteknisk anläggning som är av mindre omfattning vilket medför att utsläpp av radioaktiva ämnen inte bedöms kunna ske i den omfattningen att länet påverkas.

Även olyckor eller sabotage vid övriga svenska kärnkraftverk och anläggningar utomlands kan medföra att det är nödvändigt att vidta åtgärder i Västra Götalands län.

Dammbrott

I länet finns rikligt med sjöar och såväl större som mindre vattendrag. Vattendrag som i flera fall innehåller någon typ av dammanläggningar. De allvarligaste konsekvenserna vid dammbrott i länet förväntas om någon av dammarna i Göta Älv brister. Dessa dammar omfattas därför av de bestämmelser som anges för så kallade farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor 2 kap 4§. En dammbrottsanalys har genomförts och presenterats för berörda som ett underlag för samordnad beredskapsplanering för dammbrott i Göta Älv. Vid ett dammbrott i Göta Älv förväntas stora skador på nationell samhällskritisk infrastruktur.

4.3. Teknisk infrastruktur och försörjningssystem

Riskområdet har en annan typ av karaktär jämfört med övriga områden då det mer handlar om sårbara system som samhället är beroende av. Därmed har området en tydlig koppling till kritiska beroenden.

Området är uppdelat i avbrott i transporter och avbrott i tekniskt försörjning. Dessa delområden redovisas nedan.

Avbrott i transporter som orsakar svåra konsekvenser på samhället

Försörjning av olika typer av samhällsviktiga produkter är viktiga för att vårt samhälle ska fungera. Försörjningen är direkt beroende av att olika typer av transporter fungerar utan störning. De olika transportsystemen (väg-, järnväg-, sjö- och flygtransporter) har olika god på förmåga att motstå störningar. Väg har en inbyggd redundans då det ofta är relativt enkelt att leda om trafiken. Redundansen gör vägtransportsystemet mindre sårbart. Järnväg är sårbart då det inte finns någon direkt möjlighet till omledning av trafiken. Inom länet finns flera viktiga knutpunkter för transporter, särskilt i Göteborg.

Göteborgs hamn är nordens största hamn med ett omfattande flöde av samhällsviktiga produkter. Hamnen är ett nav som är viktigt även ur ett nationellt och internationellt perspektiv då många transporter har destinationer över hela Sverige och norden. Genom länet förekommer även flertalet nationella och internationella transporter via väg och järnväg. Dessa transporter kan störas av en mängd olika typer av händelser som finns beskrivet under de andra riskområdena.

Många transporter sker idag genom principen Just in time (JIT) vilket kort kan beskrivas som att lagerhållningen sker på vägen. Varor produceras och levereras i den mängd och vid den tidpunkt då de behövs. Detta innebär att jämfört med tidigare så innebär kortare störningar större konsekvenser på samhället.

Under 2010 skedde ett vulkanutbrott på Island. Flygtrafiken över stora delar av Europa påverkades av askmolnet från vulkanen. Landvetter flygplats stängdes under en period vilket medförde störningar i person- och godstrafiken via flyg.

Drivmedelsförsörjning

Inom länet finns större delen av Sveriges produktion av olika typer av petroleumbaserade bränslen. Det finns flera fasta anläggningar t.ex. de petrokemiska industrierna i Stenungsund, raffinaderierna i Göteborg och Lysekil. Detta gör att länet har goda förutsättningar för försörjning av drivmedel då transporterna inte är lika långa jämfört med övriga landet. Dock är det viktigt att transporterna från länet kan säkras för att förse övriga delar av landet med drivmedel.

Livsmedelsförsörjning

Inom länet finns en omfattande livsmedelsproduktion. Det finns även ett antal verksamheter som förädlar och distribuerar livsmedel. Detta gör att vissa livsmedel försörjer närområdet i länet vilket förbättrar leveranssäkerheten.

Avbrott i teknisk försörjning som orsakar svåra konsekvenser på samhället

Länet skiljer sig inte märkbart jämfört med övriga delar av Sverige gällande sin sårbarhet vid störningar eller avbrott i teknisk försörjning. I de mer glesbefolkade delarna av länet finns det en känsligare teknisk infrastruktur som lättare drabbas av avbrott.

Elförsörjning

I princip hela länet är beroende av elförsörjningen. Olika samhällssystem bygger på att det finns en fungerande elförsörjning. De system som är särskilt sårbara har i vissa fall byggt upp en redundans mot störningar genom att införskaffa egna elverk, något som ständigt byggs ut för att minska sårbarheten hos vissa typer av aktörer. Efter stormar som drabbat länet har robusthöjande åtgärder gjorts genom att gräva ner viktiga elledningar. Detta gör att elförsörjningen har blivit robustare i vissa områden. Dock är det fortfarande känsligt för störningar vid stormar ute på landsbygden.

Den 23 september 2003 inträffade ett fel i elsystemet som överbelastade det svenska stamnätet. Flera fel uppstod vilket påverkade kärnkraftverket i Oskarshamn. Elnätet blev så belastat att ett ställverk i Horred fick tekniskt fel. I princip hela södra Sverige blev strömlöst och spänningsbortfallet spred sig även till Danmark. Stora delar av länets södra delar blev kraftigt påverkat.

Försörjning av tele- och datakommunikation

Flertalet skilda typer av samhällssystem och samhällsviktig verksamhet har ett direkt tydligt beroende av elektroniska kommunikationer. Västra Götalands län skiljer sig inte jämfört med övriga landet. Dock finns det övervakningssystem av samhällskritisk infrastruktur som inte fungerar om det är avbrott. Det gör oftast att flödet i dess infrastruktur måste sänkas.

I länet är det vanligt med kortvariga telestörningar där delar av länet berörs. Dock är det ovanligt med större störningar som påverkar hela länet.

Vattenförsörjning och avloppshantering

Samhället är starkt beroende av både en fungerande vattenproduktion och avloppshantering. Vattenproduktionen kan störas både vid ledningsbrott, smitta via vatten eller föroreningar av vattentäcker vid en olycka, översvämningar eller vid en medveten spridning av föroreningar. Sårbarheten i vattenförsörjningen varierar kraftigt inom länet beroende på varifrån dricksvattenproducenterna tar sitt vatten. Väneren, Vättern och Göta Älv försörjer större delen av länets invånare med dricksvatten.

Den 30 oktober rapporteras problem med dricksvattnet på Klädesholmen, Tjörns kommun. Kommunen misstänker jordbakterier och uppmanar invånarna att koka vattnet innan användning. Cirka 400 personer är berörda. Tjörns kommun har haft fortsatta problem med dricksvattnet ute på öar under år 2012.

Partille kommun fick problem med dricksvattenförsörjningen under 2010 efter en läcka på en vattenledning. En del av kommunen blev helt utan vatten. Problemet uppstod delvis på grund av en läcka som uppstått i Göteborg tidigare under veckan och på grund av att Partilles vattentäkt hade svårt att försörja hela kommunen. Invånarna uppmanades att spara på vattnet.

Under 2010 inträffade en långvarig störning i dricksvattenförsörjningen i Öckerös kommun. Flera öar, sju av tio, blev utan vatten efter flera läckor på en vattenledning i havet från fastlandet. Extra vattentankar från Vaka samt från andra kommuner användes för att försörja invånarna med vatten. Läckan uppstod troligtvis på grund av att någon trålat över vattenledningen.

4.4. Sociala risker och antagonistiska hot

Länsstyrelsen arbetar för ett socialt hållbart samhälle som bygger på att grundläggande mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper missgynnas av formella och informella strukturer. Att integrera sociala risker i risk- och sårbarhetsanalysen är ett sätt att utveckla Länsstyrelsens arbete för ett socialt hållbart samhälle.

Länsstyrelsen bedriver sedan några år ett projekt om sociala risker. Projektet faller inom ramen för en utveckling av risk- och sårbarhetsanalyser och är det första i sitt slag i Sverige med att utveckla en modell (Västra Götalandsmodellen – Sociala risker i risk- och sårbarhetsanalysen nr 2012:01⁹) för att integrera sociala risker i analyserna. En metodisk analys av de sociala risker och vilken sårbarhet som länet har, är ännu inte genomförd varken på kommunal nivå eller på regional nivå. Trots detta så saknas inte kunskaper. Det finns ett flertal händelser som har inträffat i länet som berör området sociala risker.

Västra Götalandsmodellen är ännu inte helt färdigställd och implementerad. Granskning av nyckelindikatorer genomförs i detta nu. Förhoppningen är att en komplett vägledning med indikatormatris finns att ta del av före 2012 års slut. Det är därför tidigt att i denna risk- och sårbarhetsanalys kunna presentera en bild av sociala riskers konsekvenser för länet. De riskområden som modellen tar hänsyn till är risker gentemot hälsa, säkerhet & trygghet, försörjning samt fungerande samhällsfunktioner. Bakomliggande riskfaktorer finns identifierade och de nämnda riskerna möjliggör lokalt anpassade scenarier inom sitt geografiska område.

Sociala risker tar avstamp i hur samhället är uppbyggt och tittar på vilka inbyggda faktorer som skapar antagonistiska beteenden och andra typer av samhällshot – av och mot dem som verkar inom systemet. Dessa faktorer ökar sannolikheten för en risk eller extraordinär händelse att inträffa. Sociala risker och antagonistiska hot kan orsaka stora negativa konsekvenser för människors hälsa, egendom, miljö och hota grundläggande värden samt samhällets funktionalitet.

Ambitionen är att kommunernas arbete med sociala risker ska kunna vara jämförbara. Flera kommuner identifierar redan idag det sociala perspektivet som ett angeläget område i risk- och sårbarhetsanalysen men det är komplicerat för Länsstyrelsen att sammanställa detta underlag för en övergripande bild.

Inom länet har flertalet händelser av social karaktär inträffat där avsändarna avsiktligt har, eller vill handla på ett sätt som skulle kunna skada samhällets institutioner eller våra demokratiska värden på ett direkt eller indirekt sätt.

I länet finns det problem med organiserad brottslighet som försöker etablera sig i samhället och där vissa branscher är särskilt utsatta. Detta är ett reellt hot för det lokala samhället och länet. Det är också ett hot mot vårt rättssamhälle och skattesystem. Såväl enskilda näringsidkare och tjänstemän utsätts för hot och skadegörelser. Uppgörelser mellan olika kriminella organisationer sker i det offentliga rummet där medborgarnas säkerhets sätts på prov.

Under de senaste åren har politiker i länet blivit utsatta för hot, våld och förtal. Det utgör ett hot mot yttrandefriheten och är en risk för våra demokratiska system.

⁹ Vägledningen finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Från 2008 och framåt har det under perioder varit oroligheter i olika stadsdelar av Göteborg samt en del andra städer i länet. Oroligheterna har inneburit anlagda bränder i skolor och andra offentliga lokaler samt stenkastning mot Polisen, kommunal räddningstjänst, väktare m.m. I vissa fall har det inneburit att samhällsviktig verksamhet inte har kunnat fungera i dessa områden (ambulanssjukvård, räddningstjänst, kollektivtrafik m.m.). Det har även förekommit omfattande demonstrationer som påverkat de områden där de varit.

I juli 2001 hölls EU-toppmöte i Göteborg. I samband med mötet inträffade kraftfulla sammandrabbningar mellan Polisen och demonstranter. 53 poliser och 90 demonstranter skadades. Göteborgs centrala delar fick även stora materiella skador. Polisinsatsen omfattade cirka 2500 poliser och under de oroliga dagarna greps 530 personer.

4.5. Sjukdomar

Sjukdomar kan orsaka stora konsekvenser i samhället. Många sjukdomar är smittsamma och kan därmed påverka en stor del av befolkningen, med bortfall av samhällsviktiga funktioner som följd. Sjukdomar ger också ofta upphov till stor rädsla och oro.

Sjukdomar som påverkar människor

Pandemier och epidemier påverkar samhället genom att många personer är sjuka och därmed inte kan utföra sitt arbete. Kapaciteten minskar hos samhällsviktig verksamhet vilket innebär att verksamheten olika delar måste prioriteras. Sjukdomarna ger också ökad dödlighet, vanligen bara hos känsliga individer men vid vissa sjukdomar är även andra kategorier extra utsatta.

Sjukdomsutbrott på grund av matförgiftningar inklusive dricksvattenburen smitta kan ibland drabba väldigt många människor. Allvarlighetsgraden kan variera. Vissa varianter av Ehec-bakterier och salmonella kan ge mycket allvarlig sjukdom framförallt hos vissa grupper, till exempel barn och äldre.

Legionella sprids via aerosoler, och kan orsaka svårbehandlad lunginflammation främst hos äldre och personer med nedsatt immunförsvar. Vissa utbrott har skett genom att bakterien sprits i utomhusluft från så kallade kyltorn.

Nya sjukdomar upplevs ofta som en större risk än vad de egentligen är, och ger upphov till stor oro hos allmänheten. Landvetters flygplats har internationell flygtrafik, och nya smittsamma sjukdomar riskerar att komma via flygplatsen till länet och landet.

Antibiotikaresistenta bakterier är ett smygande hot och ett successivt växande problem. Om resistenta bakterier blir vanliga kan det innebära att många typer av avancerad sjukvård inte går att genomföra, exempelvis benmärgsbyten och vissa operationer.

Sjukdomar som påverkar djur

I Västra Götalands län finns ett stort antal lantbruk. Lantbruk och livsmedelsförädling har en stark tradition i länet och bidrar till sysselsättningen. Det finns ca 14 000 jordbruksföretag i länet, varav närmare 10 000 har djurhållning i någon form. Även hästverksamheten är omfattande, närmare 50 000 hästar finns fördelade på drygt 12 000 platser finns i länet (Jordbruksstatistisk årsbok 2011). Jordbrukslandskapen i länet med tillhörande livsmedelsindustri betraktas som skyddsvärda.

Allvarliga smittsamma djursjukdomar, så kallade epizootier, finns i vår omvärld. Ökat resande både med och utan djur ökar risken att få in olika smittämnen. Om en epizootisk sjukdom upptäcks i Sverige kommer ansvariga myndigheter (i första hand Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt och berörd länsstyrelse) att bekämpa den genom bland annat avlivning av smittade djur och olika restriktioner för att förhindra spridning av smittan. Bekämpningen påverkar både första ledet (lantbruken) och förädlingsindustrin. Nya sjukdomar som inte är epizootier ska ibland bekämpas.

Klimatförändringar med höjd medeltemperatur riskerar också att ge bättre överlevnadsvillkor för olika smittämnen i vår miljö. Detta innebär att sjukdomar som tidigare inte varit något problem kan överleva i landet.

Under natten till den 5 januari 2011 hittades ett stort antal döda fåglar (kajor) på en gata i Falköping. Initialt rådde stor förvirring om dödsorsaken. Händelsen blev medialt intressant både nationellt och internationellt vilket innebar att det blev en stor händelse att hantera utifrån informationsbehovet. Efter tester och undersökningar framkom det att fåglarna hade dött av yttre våld. En lastbilschaufför hade kört på fåglarna under natten. Händelsen visade hur stor oro som liknande händelser kan innebära.

I februari 2011 hittades det första fallet av rävens dvärgbandmask hos en räv inom länet. Fyndet visade att smittan finns i naturen, och ledde till att en omfattande nationell undersökning av räv inleddes. Boende i området visade varierande grad av oro och frustration. De utökade undersökningarna ledde till att parasiten hittades på ytterligare två platser i Sverige, och då drogs slutsatsen att det inte var möjligt att bekämpa smittan. Ansvariga myndigheter kommer istället att utöka provtagningen av räv och utveckla kommunikationen så att människor kan göra sin egen riskbedömning.

2008 och 2011 skedde utbrott av mjältbrand i Halland och Örebro län som påverkade Västra Götalands län. Vid utbrott av mjältbrand hos idisslare blir oron stor hos dem som har kontakt med djuren. Uppgifter om gamla mjältbrandsgravar är osäkra och smittan kan dyka upp var som helst i landet och länet.

2008 skedde ett utbrott av djursjukdomen Blåtunga. Händelsen inträffade i bland annat Hallands län och resulterade i ett förbud att förflytta idisslare mellan olika geografiska områden. Alla mottagliga djur i högrisk- och vissa mellanriskområden vaccinerades. Händelsen påverkade länets södra delar.

Under åren 2003-2005 förekom flera dödsfall i andra länder som orsakats av en variant av influensavirus som förekom hos fåglar, HPAI H5N1. När virusvarianten påvisades hos vilda fåglar i Nordeuropa och sedermera Sverige under 2006 så blev det massmediala intresset liksom oron hos allmänheten stor.

Sjukdomar som sprids mellan människor och djur

Majoriteten av de nya sjukdomar som upptäcks har sitt ursprung i djurvärlden, till exempel den så kallade svininfluensan (nya influensan A H1N1), SARS och West Nile Fever. Antibiotikaresistenta bakterier förekommer på både människor och djur. Djuren kan i vissa fall sprida bakterierna till människor och vice versa. Antibiotikaresistensen ökar världen över och beskrivs av många som en tickande bomb eller ett av framtidens störta hot mot folkhälsan. Samhället för en ständig kapplöpning mot bakterierna som resulterar i en allt mer komplicerad och dyrare antibiotika. Även hos våra djur ökar resistensproblematiken. Som exempel kan nämnas att antalet resistenta bakterier hos hundar ökar och att fler bönder efterfrågar ”starkare mediciner”. Varje vecka inkommer rapporter om multiresistenta bakterier på hästar och sällskapsdjur.

4.6. Kritiska beroenden

Målet för arbetet med en beroendeanalys är att presentera ett gemensamt underlag med identifierade samhällskritiska beroenden för länet. Underlaget ska beskriva hur beroenden på regional nivå kan komma att spridas till lokal nivå. Resultatet ska också utgöra ett underlag för fortsatt utveckling av privat-offentlig samverkan.

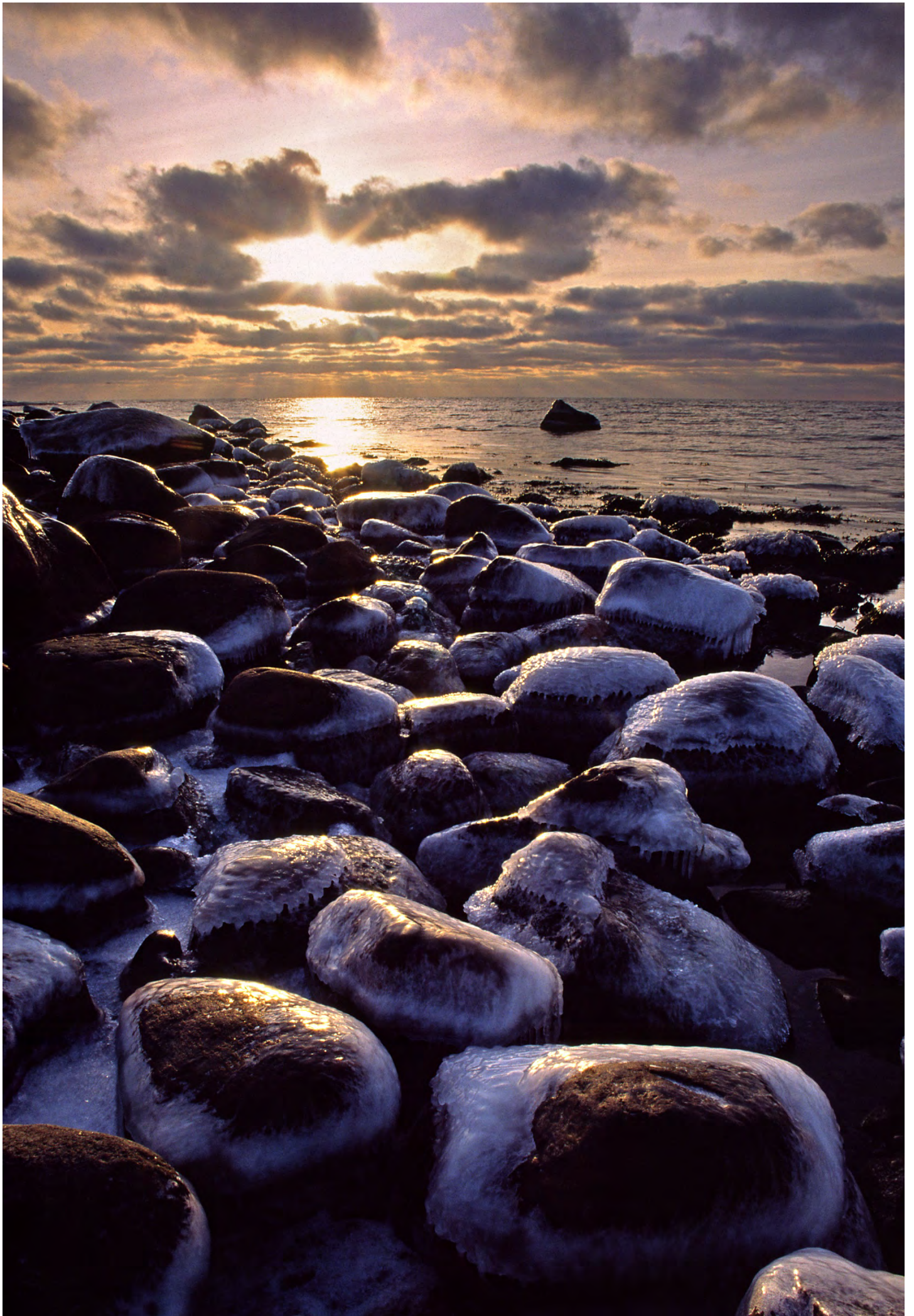
Under 2009 inledde Länsstyrelsen arbetet med att identifiera och kartlägga samhällskritiska beroenden inom länet. Arbetet utgår från det projekt om samhällskritiska beroenden som Krisberedskapsmyndigheten slutredovisade i december 2008.

Arbetet med identifiering av samhällsviktiga verksamheter vid en influensapandemi samt vid elbrist har bekräftat bilden av att många samhällsviktiga verksamheter har tydliga beroendeförhållanden.

Under 2009 gjorde Länsstyrelsen tillsammans med ett antal samverkande aktörer en enkel beroendeanalys. Analysen gjordes utifrån den metod som Krisberedskapsmyndigheten tog fram i projektet ”Faller en – faller då alla?”. Metoden går i korthet ut på att göra ett urval och en beskrivning av verksamheter och därefter identifiera och värdera respektive verksamhets externa beroenden. I tabellen nedan redovisas de analyserade verksamheternas externa behov.

Arbetet med beroendeanalys behöver fördjupas innan Länsstyrelsen kan föreslå några konkreta åtgärder.

	Dricksvatten	Äldreomsorg	Renhållning	Elförsörjning	Räddningstjänst	Polis	Sjukvård	Vägtransporter	Järnvägstransporter	Drivmedel	Personal
Dricksvatten	■	■					■				■
Äldreomsorg		■					■				
Renhållning		■	■				■				
Elförsörjning	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Räddningstjänst					■		■				
Polis					■	■	■				
Sjukvård		■				■	■				
Vägtransporter	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Järnvägstransporter							■		■	■	
Drivmedel	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Personal	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Övriga identifierade beroenden											
Tele	■	■		■	■	■	■	■	■	■	
Väder				■	■	■		■	■	■	
IT	■	■	■		■	■	■	■	■	■	
SOS Alarm	■				■	■	■				
Livsmedel		■					■				■
Media				■				■			
Sjötransporter										■	
Värme		■		■			■				■
Beroenden	■	Svagt/ Osäkert			■	Tydligt		■	Kritiskt		



5. Länsstyrelsens resurser

Länsstyrelsens krishanteringsorganisation

För att kunna uppfylla de krav som ställs på myndigheten vid kriser finns det olika typer av resurser som vår krishanteringsorganisation kan disponera. Under 2012 – 2013 kommer Länsstyrelsen arbeta med projekt ”Krihantering – Ledning och Samverkan”. Projektet har som mål att utveckla:

- Ett tvärspektoriellt och processinriktat arbetssätt
- Tydliga roller, uppgifter och mandat.
- System- och ledningsstöd för krisledning.
- Lokaler för krishantering.
- En förankrad krishanteringsplan.

Krishanteringsplan

Länsstyrelsen har en krishanteringsplan som omfattar myndighetens ansvarsområde vid kriser. Ansvarsområdet finns beskrivet i kapitel 1. Under 2012 och 2013 bedrivs ett arbete med att utveckla krishanteringsplanen.

Tjänsteman i beredskap (TiB)

Länsstyrelsen har en TiB med uppgift att initiera och samordna det inledande arbetet vid en allvarlig händelse som berör myndighetens ansvarsområde. Uppgifterna är att bedriva omvärldsbevakning, upptäcka händelser, verifiera, larma och informera vid allvarliga olyckor och kriser som berör länet.

TiB ska vara anträffbar dygnet runt och ska besvara larm snarast och senast inom 20 minuter och därefter kunna påbörja verksamhet. TiB ska också kunna inställa sig vid någon av länsstyrelsens kontor i Göteborg eller Vänersborg inom tre timmar. Från och med 1/1 2013 kan TiB nyttja kommunikationssystemet Rakel.

Tjänsteman i TiB-organisationen ska vid behov också kunna utgå som observatör eller samverkansperson på uppdrag av säkerhetsdirektören eller tjänstgörande TiB.

Lokaler för krishantering

Vid större händelser utövas krishanteringen från vår ledningsplats i Göteborg. Ledningsplatsen är funktionell och kommunikationsmässigt finns tillgång till såväl tele- som radioförbindelser. Ledningsplatsen är försedd med reservkraft med uthållighet om minst en vecka. Avbrottskänslig utrustning i ledningsplatsen försörjs med avbrottsfri kraft (UPS). I projekt Krihantering – Ledning och Samverkan kommer ett förslag till utvecklade lokaler för krishantering tas fram. Förslaget kommer att skickas till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap som ansvarar för att Länsstyrelsen har tillgång till en ledningsplats som kan möta myndighetens behov vid krishantering.

Expertkompetens på myndigheten som stöd till beslut

Länsstyrelsen har ett brett ansvar och bred kompetens inom en mängd olika områden vilket medför att vi kan vara ett stöd till andra myndigheter vid en kris. Medarbetare med expertkompetens kan då exempelvis stödja en kommun i ett beslut och hanteringen av en allvarlig händelse.

VG Stab

VG Stab är en läns gemensam stödresurs i stabsarbetet vid inträffade händelser. Resursen ska kunna ses som ett komplement eller förstärkning till regionala och lokala staber för Länsstyrelsen, kommuner och räddningstjänster. Resurser utbildas och övas regelbundet av Länsstyrelsen.

Länsstyrelsens geografiska områdesansvar

För att kunna uppfylla de krav som Länsstyrelsen har enligt det geografiska områdesansvaret finns det en mängd olika funktioner och nätverk. Dessa funktioner och nätverk är en resurs för Länsstyrelsen vid kriser.

Regionalt råd för samhällsskydd och beredskap

Länsstyrelsen driver och deltar i ett flertal nätverk inom länet. Exempel på nätverk är säkerhetssamordningsnätverk, räddningschefsnätverk, CBRNE-nätverk, Samverkan i Väst, Årstmöte och älvsamordningsgrupper. Under 2012 och 2013 bedrivs ett projekt ”Regional samordning och inriktning”. Projektet har som syfte att utveckla formerna för ett regionalt råd för samhällsskydd och beredskap.

Krisinformationsrådet

Vi har ett krisinformationsråd som är en del av det regionala rådet. Syftet är att främja samverkan kring krisinformationsfrågor mellan myndigheternas informationsansvariga. Rådet ska också vara en bas i länets nätverk för krisinformationsansvariga. Rådet består av krisinformationsansvariga i kommuner, Länsstyrelsen och andra statliga myndigheter samt Västra Götalandsregionen.

Rådets främsta roll är att arbeta med det förberedande perspektivet, så att berörda parter kan samverka på ett bra sätt i informationsarbetet när en kris inträffar. Rådet har bland annat i uppgift att upprätthålla ett nätverk för krisinformationsansvariga, ordna möten och erfarenhetsutbyten, erbjuda utbildning i kriskommunikation samt ta fram checklistor och råd för informationsarbetet före, under och efter en kris.

Planerad regelbunden samverkan

Länsstyrelsens TiB genomför planerad regelbunden samverkan med olika aktörer inom länet.

Torsdagsmöten – Samlad lägesbild

Varje torsdag ansvarar TiB för att genomföra en telefonkonferens med representanter från blåljusmyndigheter, SOS Alarm och Trafikverket m.m. Syftet med mötet är att genomföra en lägesavstämning och redogöra för kommande händelser inom närmsta veckan som kan förväntas påverka länet.

Månadsmöten – Informationsdelning

Den sista fredagen varje månad anordnar Länsstyrelsen ett samverkansmöte med flertalet inbjudna aktörer. Mötet syftar till att dela information om större evenemang samt andra händelser och förhållanden som kan påverka länet och/eller kan skapa behov av samverkan i planering och genomförande av insatser.



6. Länsstyrelsens och länets förmåga

I detta avsnitt redovisas dels en generell förmågebedömning, dels scenariospecifika förmågebedömningar. Den generella bedömningen syftar till att ge en bedömning över förmågan att motstå och hantera händelser oavsett typ. De scenariospecifika bedömningarna syftar till att hitta bristande förmåga och sårbarheter vid specifika händelser. För mer information om metod för förmågebedömning se kapitel två.

6.1. Generell förmågebedömning

Den generella förmågebedömningen är en del av den särskilda förmågebedömningen som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) beslutar om (pkt 7, 5 § MSBFS 2010:7). I denna del redovisas ett urval av de indikatorer som används vid bedömningen.

Länsstyrelsens förmåga

	Mycket bristfällig	Bristfällig	God, med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				

Länsstyrelsens övergripande bedömning är att myndighetens krishanteringsförmåga och förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå allvarliga störningar bedöms vara god, med viss brist. Bedömningen grundar sig på bland annat att det finns en krishanteringsorganisation som har tillgång till både personella och materiella resurser. Det finns även former för larm, omvärldsbevakning och samverkan. Utvecklingsområden som identifierats kommer att utvecklas i projekt Krishantering – ledning och samverkan som startades upp under 2012. Utvecklingsområdena är:

- Roller, uppgifter och mandat
- Tjänsteman i beredskap
- Beslut och planer
- Ledningsplats och lokaler
- Teknik och ledningsstöd
- Utbildning och övning
- Regional samordning och inriktning.

Nedan redovisas de indikatorer som ligger till grund för bedömningen.

Ledning, samverkan och information

Erfarenheterna från inträffade händelser och övningar under 2011 har visat på ett behov av att utveckla vissa delar av Länsstyrelsens krishanteringsförmåga. Den idag gällande planen för krishantering är beslutad 2007 och i samband med att den behöver revideras är det lämpligt att ta ett helhetsgrepp kring frågor om ansvar,

organisation och lokaler. Sedan tidigare planläggningen beslutades, har det också kommit in många nya chefer och medarbetare i organisationen.

Krishanteringsplanen beskriver Länsstyrelsens organisation och hantering för olika typer av olyckor och händelser. Under 2012 och 2013 genomförs ett projekt för att utveckla Länsstyrelsens krishanteringsplan, organisation, lokaler m.m.

Länsstyrelsens krisledning utövas primärt från ledningsplatsen i Göteborg. Ledningsplatsen byggdes och utvecklades under början av 90-talet. Detta gör att ledningsplatsen idag inte kan tillgodose de behov som Länsstyrelsens krishanteringsorganisation har idag. Det är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som äger och förvaltar ledningsplatsen i Göteborg. Länsstyrelsen leder ett projekt för att utveckla ledningsplatsen och tillhörande lokaler i ett nära samarbete med MSB.

Länsstyrelsen har förutom egen personal presumtiva räddningsledare som kan nyttjas i krishanteringsorganisationen även då det inte är fråga om en så omfattande kommunal räddningsinsats att det blir aktuellt med ett övertagande. Mot bakgrund av detta och tillgängliga resurser från vår egen organisation bedömer Länsstyrelsen uthålligheten för ledningen av krisorganisationen som god. Länsstyrelsen har även möjlighet att utöva ledning i mindre organisation med till exempel ett par av tjänsteman i beredskap från enheten för skydd och säkerhet och i vissa fall kompletterat med sakkunskap från andra enheter. Så har skett vid flera mindre omfattande händelser under de senaste åren.

Krishanteringsorganisationen har tillgång till såväl tele- som radioförbindelser (allmänna telenätet, försvarets telenät, Rakel från och med årsskiftet 2012/2013). För lägesinformation används det skyddade webbaserade informationssystemet (WIS) som ett flertal kommuner i Västra Götalands län nu använder. Samverkanswebben är ett annat tekniskt system som nyttjas av såväl Länsstyrelsens TiB-funktion som Polismyndigheten, Räddningstjänsten Storgöteborg, Västra Götalandsregionen, SOS Alarm och Trafikverket.

Larm

Länsstyrelsen har idag tio personer som upprätthåller funktionen som tjänsteman i beredskap (TiB). TiB blir larmad av SOS som vid omfattande händelser larmar och informerar både den egna organisationen samt andra berörda aktörer.

Omvärldsbevakning

Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap bedriver varje dag aktiv omvärldsbevakning. Omvärldsbevakningen består av olika typer av media samt annan information via t.ex. samverkansmöten inom och utom länet, skyddat webbaserat informationssystem (WIS), Samverkanswebben m.m.

Samverkan

Länsstyrelsen samverkar med nationella, regionala och lokala aktörer i flertalet olika former. Länsstyrelsen driver och deltar i ett flertal nätverk inom länet. Exempel på nätverk är säkerhetssamordnarnätverk, räddningschefsnätverk, CBRNE-nätverk och älvsamordningsgrupper m.m.

Under 2012 startades ett projekt kallat ”Regional samordning och inriktning”. Projektet ingår i Myndigheten för samhällsskydds satsning för att utveckla förmågan till regional samordning och inriktning. I fokus ligger utveckling av

Länsstyrelsens geografiska områdesansvar. Syftet är att skapa ett helhetstänk och en samlad ökad effekt vid allvarliga händelser. I projektet ingår att skapa ett nytt regionalt råd för samhällsskydd och beredskap samt att arbeta fram en gemensam strategi för samverkan och samordning i länet. Det bör särskilt understrykas att länet är mycket stort med 49 kommuner, 24 kommunala räddningstjänster, ett stort antal regionala myndigheter samt samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur. Projektet kommer att avslutas under 2014.

Informationssäkerhet

Länsstyrelsen har flertalet olika kommunikationssystem som gör att det finns god redundans om något av systemen inte skulle fungera. I och med införandet av Rakel under hösten 2012 ökar förmågan till säker kommunikation. Länsstyrelsen upprätthåller även kryptoberedskap enligt MSBFS 2009:11 föreskrifter om civila myndigheters kryptoberedskap. Det säkerställer konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet.

Säkerhet och robusthet i samhällsviktig infrastruktur

Länsstyrelsens ledningsplats är utrustad med bra och säker infrastruktur gällande försörjning av el, tele, data, värme och vatten. Ledningsplatsen kan fungera under sju dygn utan hjälp utifrån.

Personella och materiella resurser

Länsstyrelsen i Västra Götalands län är en personalstark myndighet vilket för att det finns möjlighet att efter omprioritering av uppgifter omfördela personal inom myndigheten. Länsstyrelsens projekt för att utveckla krishanteringsförmågan har till uppgift att säkerställa att tillräckliga personella resurser har utbildning och övning för att med kort varsel tas i bruk vid krishantering.

Länsstyrelsens ledningsplats samt övriga lokaler går att använda vid krishantering. Myndigheten har verksamhet på sju olika orter runt om i länet.

Reservkraft

Länsstyrelsens ledningsplats är försedd med reservkraft med uthållighet om minst en vecka. Avbrottskänslig utrustning i ledningsplatsen försörjs med avbrottsfri kraft (UPS). Flertalet av de ordinarie kontorslokalerna är också försedda med reservkraft med uthållighet om minst en vecka. Reservkraftsaggregaten testas regelbundet.

Möjlighet att flytta samhällsviktig verksamhet till annan plats

Länsstyrelsens krisledning ska enligt planeringen normalt utövas från ledningsplatsen i Göteborg. Dock kan hela eller delar av krishanteringen utövas från annan plats. Länsstyrelsens TiB-funktion har sedan 2010 tillgång till bärbara datorer med uppkopplingsmöjlighet till Länsstyrelsens servrar. Under hösten 2012 kommer även Rakel att införas.

Länets förmåga

	Mycket bristfällig	Bristfällig	God, med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				

Länsstyrelsens övergripande bedömning är att länets krishanteringsförmåga och förmåga i samhällsviktig verksamhet motstå störningar bedöms vara god, med vissa brister. Bedömningen grundar sig bland annat i att samtliga kommuner har planer för hantering av extraordinära händelser samt att utbildning och övning genomförs mer regelbundet. Det finns också etablerade nätverk för samverkan. De utvecklingsområden som identifierats är kommunernas förmåga att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser, former för samverkan med samhällsviktig verksamhet på lokal nivå. Det finns även brister när det gäller kommunernas uthållighet och redundans i samhällsviktiga kommunikationssystem. Även tillgången till reservkraft kan utvecklas. Erfarenheter från inträffade händelser och genomförda övningar i länet visar dock på att länets kommuner och övriga samhällsviktiga verksamheter har en allt mer ökad förmåga att hantera allvarliga kriser på lokal nivå.

Nedan redovisas de indikatorer som ligger till grund för bedömningen.

Ledning, samverkan och information

Samtliga kommuner i länet har en övergripande plan för hantering av extraordinära händelser. Det är Länsstyrelsens erfarenhet att många kommuner regelbundet utbildar och övar sin krishanteringsorganisation.

Det är endast ett handfull kommuner som saknar ledningsplats. I dagsläget ökar antalet kommuner som använder Rakel för kommunikation på kommunal ledningsnivå. Däremot finns brister i kommunikationssystemen där redundans saknas. Det bör dock påpekas att samtliga kommuner har tillgång till radiokommunikation via räddningstjänsten. Det är bara de stora, personellt och materiellt starka, kommunerna som bedömer sig ha förmåga att verka dygnet runt under minst en veckas tid.

Kommunerna har nätverk för samverkan bland annat genom de fyra nätverk som säkerhetssamordnarna etablerat. Däremot är samverkansövningar sällsynta och det gäller i stort alla kommuner i länet. Samverkansövningar är dock något som ökar i frekvens.

Under 2012 har arbetet med RAKEL intensifierats i länet. Länet samhällsviktiga aktörer har i varierande utsträckning övergått till användning av RAKEL.

Larm

Flertalet av länets kommuner och övriga aktörer bedriver en aktiv omvärldsbevakning inom varje aktörs verksamhetsområde.

Länsstyrelsens TiB funktion bedriver en omfattande omvärldsbevakning för att tidigt kunna larma andra aktörer inom länet. Länsstyrelsen har rutiner vid

exempelvis vädervarningar där kommunernas säkerhetssamordnare och räddningstjänsterna underrättas.

Utöver Räddningstjänstansvariga aktörer kan bland annat följande viktiga aktörer inom länet nå dygnet runt, året runt, via tjänsteman i beredskap eller motsvarande: Försvarsmakten, Trafikverket, Västra Götalandsregionen, Elnätföretagen, SOS Alarm AB och Polismyndigheten.

Omvärldsbevakning

Länsstyrelsen bedömer att de flesta viktiga samhällsaktörer har en omvärldsbevakning som leder till att samhällsviktiga aktörer tidigt kan varnas vid allvarliga kriser. Länsstyrelsen saknar emellertid detaljkännedom kring hur aktörernas larmrutiner övas. När det gäller länets kommuner har ett mindre antal av länets 49 kommuner en Tjänsteman i beredskap (TiB). Övriga saknar den funktionen och vissa kommuner förlitar sig då på att räddningstjänsten, som har larmrutiner och personal i beredskap, larmar den egna kommunen. Länsstyrelsen ser detta som ett utvecklingsområde då funktionen TiB har en viktig roll att spela i det initiala skedet av en kris.

Samverkan

Inom länet samverkar kommuner och övriga aktörer på flertalet olika sätt. Det bör särskilt understrykas att länet är mycket stort med 49 kommuner, 24 kommunala räddningstjänster, ett stort antal regionala myndigheter samt samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur vilket försvårar att på ett överskådligt sätt bedöma samverkan i länet.

Dock visar hanteringen av allvarliga kriser inom länet på att det finns en god samverkan under hanteringen.

Länets samverkansbehov ingår i Länsstyrelsens projekt Regional inriktning och samordning som pågår från 2012 till 2014.

Personella och materiella resurser

Länsstyrelsen saknar detaljkunskap om vad länet har för resurser. Dock har länet 49 kommuner, 24 kommunala räddningstjänster, ett stort antal regionala myndigheter som bör innebära att det finns goda möjligheter att omfördela resurser inom länet. Detta då det är få händelser som berör hela länet samtidigt.

Länsstyrelsen ökar länets personella resurser och förmåga genom att driva VG-stab (stabstödsresurs där personella resurser inom stabsarbete utbildas och övas.) och Oljeskyddspoolen (pool med särskilt utbildad personal inom oljeskadeskydd.).

Informationssäkerhet

Bedömning av informationssäkerhet utifrån länets perspektiv är svårt då det varierar kraftigt hur väl olika aktörer lever upp till indikatorn. Länets kommuner som har en iordningställd ledningsplats har oftast en god nivå på informationssäkerhet i krishanteringsorganisationen då de har införskaffat redundanta kommunikationssystem. Övrig samhällsviktig verksamhet som räddningstjänst, polis och sjukvård bedöms leva upp till indikatorn genom att det finns kommunikationssystem som är skyddade från obehöriga. Införandet av RAKEL kommer att förstärka denna förmåga.

Säkerhet och robusthet i samhällsviktig infrastruktur

Bedömning av säkerhet och robusthet i samhällsviktig infrastruktur utifrån länets perspektiv är svårt då Länsstyrelsen inte har den detaljkunskapen. Sedan är det även väldigt lokala förhållanden som avgör hur robust infrastrukturen är.

Inom samhällsviktig infrastruktur pågår mycket utveckling för att skapa robustare infrastruktur. Inom elförsörjningen arbetas det under 2012 med projekt Styrel som kommer att förbättra redundansen och robustheten så att samhällsviktig infrastruktur får el även vid elbrist. Inom dricksvattenförsörjning har det skett en del större störningar inom landet vilket har gjort att säkerheten höjs utifrån erfarenheter. Under 2012 har även ett projekt Styrgas genomförts. Bedömningen blir då att länets samhällsviktiga infrastruktur delvis har en redundans och robusthet.

Reservkraft

Tillgången på reservkraft varierar mellan länets kommuner vad gäller den kommunaltekniska försörjningen. Vissa har god tillgång, medan andra har sämre tillgång på reservkraft. I kommunernas ledningscentraler har dock de allra flesta reservkraft. Länsstyrelsen uppfattar emellertid rutiner kring att testa reservkraften som ett utvecklingsområde.

I övrigt har de stora sjukhusen, polisen och räddningstjänsterna reservkraft, däremot sällan samhällsviktiga företag. Frågan är emellertid hur dieselförsörjningen till reservkraften kommer att fungera. Uthålligheten hänger på om man kan få drivmedel, då tankarna inte alltid är så stora att det går att köra aggregatet en vecka utan påfyllnad av drivmedel. Mot bakgrund av detta gör Länsstyrelsen bedömningen att det kan bli svårt att ha en reservkraft med uthållighet i minst en vecka för flera samhällsviktiga aktörer.

Möjlighet att flytta samhällsviktig verksamhet till annan plats

De flesta kommuner bedömer att det är möjligt att flytta ledningen/ledningscentralen och utöva ledning från exempelvis räddningstjänstens lokaler, naturligtvis under förutsättning att de är i bruk. De flesta har också pekat på möjligheten att förtäta olika verksamheter genom att t.ex. flytta ett äldreboende till ett annat. Länsstyrelsen ifrågasätter emellertid om det stora behovet kommer att kunna mötas.

6.2. Natur- och väderrelaterade händelser – Skred i Göta Älvdalen

Detta scenario är baserat på risken att området utmed Göta Älv drabbas av ett omfattande skred enligt beskrivet scenario nedan. Förmågebedömningen utgår från övning storskred som genomfördes i länet 26-27 oktober 2011.

Metod

Bedömningen av förmågan och sårbarheten görs utifrån utvärdering av regional samverkanövning storskred 2011. Mer information finns i utvärderingsrapport – Regional samverkansövning Storskred 2011 nr 2012:17¹⁰.

Deltagande aktörer i övningen var:

- *Kommuner:* Ale, Göteborg, Lilla Edet, Kungälv
- *Kommunala räddningstjänster:* Kungälv – Ale, Lilla Edet, Norra Älvsborg (NÄRF), Storgöteborg (RSG)
- *Statliga myndigheter:* Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Polismyndigheten Västra Götaland, Trafikverket Region Väst, Försvarsmakten, Statens geotekniska institut (SGI), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Sjöfartsverket.
- *Övriga aktörer:* SOS Alarm AB, Sveriges Radio P4, Vattenfall AB, Västra Götalandsregionens Prehospital och Katastrofmedicinskt Centrum (PKMC)

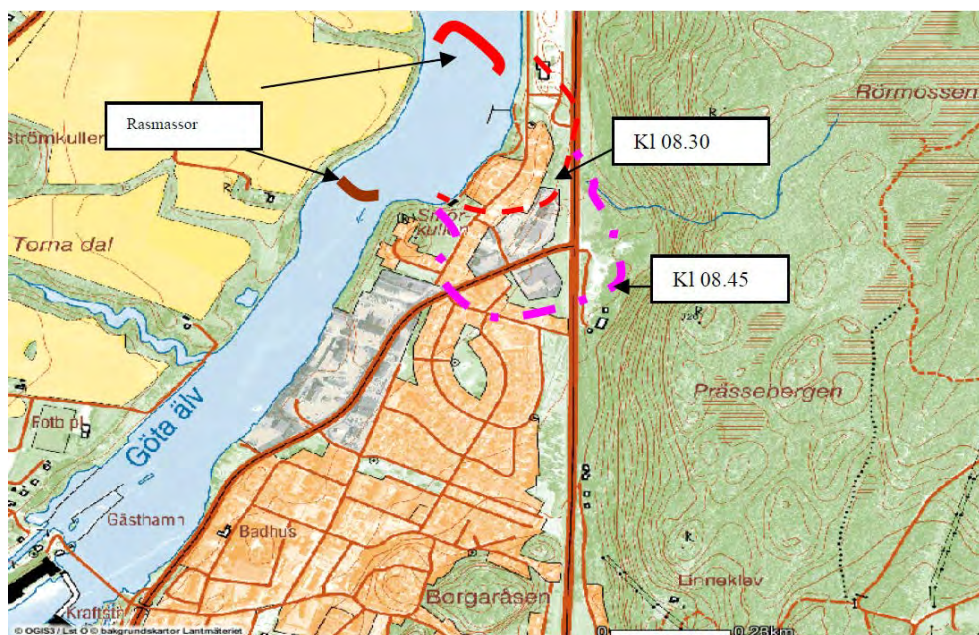
Scenario

Sommaren och hösten har haft ett normalväder med ett antal nederbördsperioder. Vattenstånd i Väneren och flöden i Göta älv är normala. Dygnsmedeltappning från mitten av oktober har varierat mellan 500 och 550 m³/s.

Väderprognos för Västra Götaland, onsdagen den 26 oktober. Morgondimma, under förmiddagen uppklärnade, risk för någon regnskur i kustområdet, en dagstemperatur om ca 13-15 grader, växlande svaga vindar. En lågtrycksfront är under eftermiddagen på väg in mot kusten. Under sena eftermiddagen tilltagande kraftiga sydvästliga vindar, 12-14 m/s.

Inledningsvis inträffade två skred med mindre tidsintervall. Det första skredet inträffade vid Rasta i Lilla Edet och ca 400 meter i sydlig riktning till Smörkullen, upp till E 45:an. Det andra skredet fortsatte söder mot Brovägen. Inom skredområdet kan ca 350 personer ha befunnit sig, varav 270 var mantalsskrivna.

¹⁰ Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.



Resultat och erfarenheter från övningen

Nedan redovisas delar av de erfarenheter som framkom vid övningen.

Samverkan och samordning

Det fanns svårigheter att utvärdera och mäta vilken samverkan och samordning som ägt rum under övningen. Dels på grund av aktörernas begränsade dokumentation och dels på grund av att även fiktiva samverkansaktiviteter noterats i dokumentationen.

Dock skedde samverkan på olika platser (skadeplats, räddningschefens stab i Trollhättan, Lilla Edets kommun, Länsstyrelsen). Någon samverkanskonferens via telefon ägde aldrig rum utan huvuddelen av distanssamverkan utfördes genom telefonkontakter mellan enskilda aktörer. Skyddat webbaserat informationssystem (WIS) användes sparsamt som informationsdelningsverktyg under övningen. Ett antal postmeddelande har skickats ut från länsstyrelsen under dagen till samtliga aktörer.

Räddningschefens stab i Trollhättan försökte bygga upp en samverkansgrupp på ledningsplatsen Nile-C. Kontakter togs med polismyndigheten, sjukvården, Lilla Edets kommun, Länsstyrelsen, Sjöfartsverket, Trafikverket, Försvarsmakten och SGI som alla lovade att skicka samverkanspersoner till Trollhättan.

Lägesbild och lägesuppfattning

Inledningsvis rådde en oklar bild av den faktiska händelsen med delvis motstridiga uppgifter hos olika aktörer om framförallt dammbrott i Lilla Edet. Det initiala larmet från SOS angav också larmnivå A som innebär dammbrott. Det är allvarligt att ingen aktör reagerat på denna information och genomfört aktiviteter för att dementera uppgiften.

Lägesbilderna klarnade för flera aktörer sedan NÄRF tagit fram en kartbild med skadeplatsorganisationen och skredets omfattning. NÄRF har även teknik för att

andra aktörer ska kunna logga in i deras datasystem och få en liveupdaterad lägesbild. På grund av olika säkerhetslösningar och programvaror kunde dock aktörerna inte komma åt den lägesbilden.

SOS anger att aktörerna ofta glömde att informera SOS. Då SOS sitter som spindeln i nätet kan de fungera som informationsförmedlare till andra aktörer. Ett sätt att bidra till en gemensam lägesbild. Länsstyrelsen sammanställde två stycken lägesrapporter gällande läget klockan 12:00 och 16:00. Rapporterna skickades till MSB men även till övriga aktörer som ett sätt att skapa en gemensam lägesbild.

Informationssamordning

Det är svårt att bedöma i vilken omfattning informationssamordning har ägt rum då det inte fanns någon funktion inom ramen för övningsledningen som hade i uppgift att lyssna på webradion, läsa aktörernas hemsidor och respondera på den information som gavs.

Informationscentral upprättades både av Lilla Edets kommun och av Kungälv kommun. Länsstyrelsen skriver i lägesrapporten klockan 16:00 att man kommer vidta flera åtgärder för att samordna informationshanteringen samt att man avser att genomföra en presskonferens klockan 17:00 och därefter anordna dagliga presskonferenser.

Enligt noteringar från olika dagböcker begärdes viktigt meddelande till allmänheten vid tre tillfällen med information om hur allmänheten skulle agera. Det kan konstateras att radion inte användes som förmedlare av en samordnad och uppdaterad informationskälla för allmänheten. Påståendet grundar sig på att det var i princip samma begränsade information som sändes hela dagen. Det fanns dock aktörer som nyttjade radion till att förmedla information till sina kommuninvånare rörande läget i kommunen och vilken service kommunen kunde erbjuda.

Som en del i att samordna informationsinsatserna bjöd Lilla Edets kommun in till en gemensam presskonferens klockan 12:00 på Folkets Hus i Lilla Edet. Vid presskonferensen redogjordes för händelsen och räddningsinsatsen. Kommunchefen fortsatte med att informera om kommunens åtgärder med anledning av skredet. Även Länsstyrelsen, SGI och Sjöfartsverket gavs möjlighet att ge information. Företrädare saknades från Polismyndigheten, Trafikverket och Vattenfall vilket medförde att frågor om till exempel trafikomläggning inte kunde besvaras fullt ut. Ytterligare en presskonferens hölls klockan 15:00, men då enbart med företrädare för kommunal räddningstjänst och Lilla Edets kommun. Initiativet togs av räddningschef i beredskap.

Övertagande av räddningstjänst

Under övningen valde Länsstyrelsen, efter noggrant övervägande, att ta över ansvaret för räddningstjänsten i Lilla Edets kommun från klockan 16:00. Samtidigt utsågs en räddningsledare och fyra presumtiva räddningsledare. Länsstyrelsen ställde också uppdraget till NÄRF att svara för insatsberedskapen i Lilla Edets kommun enligt kommunens handlingsprogram. Dessutom skulle NÄRF utse räddningsledare för eventuella räddningsinsatser i Lilla Edets kommun.

Det är naturligt att en Länsstyrelse regelbundet och noggrant prövar om det finns orsak att ta över ansvaret för räddningstjänst vid omfattande insatser. Att ta över ansvaret för räddningstjänsten i Lilla Edet blev därför en naturlig följd av Länsstyrelsens bedömning. Dock kunde Länsstyrelsen även tagit över ansvaret för

räddningstjänsten i NÄRF då de utövade systemledning i Lilla Edet och deltog i räddningsarbetet med ett stort antal enheter. Det hade då också blivit naturligt att ställa upp giften till räddningschef i beredskap i NÄRF om att upprätthålla insatsberedskapen i både NÄRF och Lilla Edets kommun.

Resursbehov

Vid inträffat scenario skapas ett stort behov av förstärkningsresurser av olika typ. Nedan redovisas de resursbehov som de olika aktörerna identifierat.

Kommunal räddningstjänst

Det krävs en stor förstärkning av ordinarie räddningsresurser men även specialtränade enheter som kan hantera raserade byggnader och som är duktiga på att bedöma säkerheten i skredområden.

Räddningstjänsten behöver även resurser för att kunna överblicka olycksplatsen (t.ex. helikoptrar) samt stöd av olika kompetenser för att kunna göra korrekta bedömningar vid prioriteringar (miljöskydd, samhällsviktig verksamhet m.m.).

Lilla Edets kommun

Kommunen behöver förstärkningsresurser för att klara av att driva sin krishanteringsorganisation. Detta innebär personalresurser för krisledning och krisinformation. Kommunen behöver även förstärkning från andra aktörer med samverkanspersoner.

För att upprätthålla kommunal samhällsviktig verksamhet behövs stöttning från närliggande kommuner.

Det behöver genomföras snabba undersökningar för att se om större områden ska utrymmas. Därför krävs förstärkningsresurser som har kompetens att genomföra undersökningar. Det behöver även skapas inkvarteringsmöjligheter för de evakuerade personerna samt socialt omhändertagande för de som behöver det.

6.3. Olyckor – Oljeutsläpp och påslag på västkusten

Det aktuella scenariot är baserat på inträffad händelse hösten 2011 då länet drabbades av ett oljepåslag på kusten. I denna del redovisas endast en sammanfattning av de utvärderingar och rapporter som gjorts efter händelsen.

Metod

De erfarenheter som redovisas här har hämtats från Tjörns kommuns egna utvärderingar och rapporter av räddningsinsatsen vid oljepåslaget.

Händelsebeskrivning

Den 10 september kolliderade ett handelsfartyg och en fiskebåt utanför Jyllands nordkust. I samband med det började drivoljetanken på handelsfartyget läcka. Den danska kustbevakningen tog upp den olja som gick att upptäcka, hur mycket är oklart och mängden bunkerolja som fanns på fartyget vid kollisionstillfället är också okänt. De danska myndigheterna larmade även den svenska kustbevakningen. Av någon anledning gick inte larmet fram. Statens Haverikommission har tillsatt en särskild utredning för att kartlägga anledning till att larmet inte kom fram.

Den 15 september upptäcker Kustbevakningens övervakningsflyg ett oljebälte från Kyrkesund och som sträcker sig ut mot skärgården. Enligt den första Rapporten var oljebältet 2,5 kilometer långt och med en bredd av 60 meter. Bältet bedömdes vara av karaktären ”sheen” och beräknades innehålla mellan 1,5 till 11,5 liter olja och därmed ej möjlig att sanera.

Under kvällen inkommer rapporter från boende utmed kusten om oljepåslag av tjockolja på ett flertal platser. Då fattades beslut av den kommunala räddningstjänsten att påbörja räddningsinsats under fredag morgon. Under tiden för oljepåslaget var det hård västlig vind vilket innebar att olja slungades flera meter upp på klipporna.

Mellan 16 september och 14 oktober tog Kustbevakningen och den kommunala räddningstjänsten upp cirka 820 ton oljeemulsion (olja tillsammans med vatten, vid tillfället cirka 55 % vatteninblandning).

Räddningsinsatsen genomförande och utmaningar

Beslut om inledande av räddningsinsats togs med anledning av flertalet faktorer.

Ett snabbt ingripande krävdes för att hindra oljepåslag från havet att nå land, för att begränsa oljepåslagets konsekvenser när de nått land samt för att minska möjligheten för olja som finns på land och/eller i kustnära områden från att driva ut i havet och utgöra risk för skada på annan plats.

Det hotade även flertalet prioriterade intressen som t.ex. miljö och olika typer av egendomar som t.ex. naturskyddsområden, fågelskyddsområden, fritidsbåtar, privata och kommunala fastigheter. Oljepåslaget drabbade även kommunens turist- och fritidsliv.

Kostnaderna för insatsen bedömdes som rimliga i förhållande till olyckans skadekonsekvenser.

Initialt var omfattningen och utbredningen av oljepåslaget oklar vilket medförde att arbetet med att skapa en bättre lägesbild prioriterades. Personella resurser avsattes för att kartlägga oljepåslaget. Rekognosering gjordes fortlöpande och ett femtiotal öar kartlades och oljepåslag dokumenterades i text och bild. Tack vare detta kunde arbetet inriktas.

Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap informerades under torsdagen om att olja hittats och en samverkansperson sändes till kommunen på söndagen då räddningsinsatsen var igång. Försvarsmakten kontaktades för att bistå med personella resurser för räddningsinsatsen. Beställning gjordes även av statliga nationella förstärkningsresurser från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Oljeskyddsföråd som finns i Vänersborg, Karlskrona och Botkyrka sändes till området tillsammans med depåpersonal. Tjörns Måltids AB ansvarade för att förse räddningsinsatsen med mat och förplägnad till den personal som arbetade med insatsen. Räddningstjänsten Storgöteborg placerade ut en specialbyggd container som är anpassad för yttre ledningsstöd. De skickade även personella resurser för att stödja ledningsarbetet.

Vid räddningsinsatsen fanns flera svårigheter. Området som drabbades har ett stort miljövärde och flertalet områdena är av nationellt intressanta naturvärden. Flera av områdena där oljan fanns var svårtillgängliga för personalen inblandad i räddningsinsatsen. Detta försvårade logistiken vid transport av personella och materiella resurser. Arbetsmiljön och säkerheten var svår att säkerställa eftersom det var svårtillgängligt och att vädret snabbt kunde förändras. Möjligheterna att genomföra en insats för att hämta skadad personal var också svår. Räddningsinsatsen försvårades även genom att oljan transporterades runt av vind, sjöhävning och havsvattennivå.



Saneringsarbetet har varit omfattande efter oljepåslaget på Tjörn. (Foto: Eva-Karin Ohlsson, Tjörns kommun)

6.4. Teknisk infrastruktur och försörjningssystem – Dricksvattenstörning

Detta scenario är baserat på risken att länet drabbas av en dricksvattenstörning enligt beskrivet scenario nedan. Scenariot är en del av den särskilda förmågebedömningen som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) beslutar om (pkt 7, 5 § MSBFS 2010:7). I denna del redovisas endast en sammanfattning av samtliga indikatorer som används vid bedömningen. Den fullständiga bedömningen skickas in separat till MSB enligt särskilt formulär.

Metod

Länsstyrelsens förmåga

Länsstyrelsens förmåga bedöms utifrån hur organisationen är anpassad att motstå och hantera denna typ av händelse. Bedömningen har skett genom granskning av krishanteringsplan, checklistor, personella och materiella resurser.

Länets förmåga

Denna förmågebedömning baseras på underlag som samlades in genom två olika metoder:

- Under 2012 skickade Länsstyrelsen ut en önskan om att länets kommuner bedömde sin förmåga att hantera och motstå dricksvattenstörningen. Bedömningen skulle skickas in enligt särskilt formulär. 34 av 49 kommuner valde att skicka en bedömningen.
- En gemensam bedömning genomfördes med ett antal utvalda aktörer. Bedömningen genomfördes i form av en workshop i samarbete med Socialstyrelsen. Vid bedömning av scenariot gjordes även en bedömning av förmågan vid smittat dricksvatten. Den förmågebedömningen redovisas under avsnitt "Sjukdomar – Smittat Dricksvatten". Deltagande aktörer delades in i tre sektorer:
 - Kommunal krisberedskap och information
 - Dricksvattenförsörjning och livsmedelskvalité
 - Socialtjänsten.

Scenario

Under december och januari faller mycket lite snö samtidigt som temperaturen i landet ligger mellan -10 till -30 grader. Utan snö som isolerande täcke kryper tjälen ned i marken. Inledningen av året präglas av frekventa (återkommande) avbrott på ledningarna, med läckor svåra att upptäcka och åtgärda. Flera tätorter får återkommande problem med läckor och frekventa (återkommande) avbrott i dricksvattenförsörjningen. Befolkningen uppmanas att koka vattnet som en säkerhetsåtgärd. Vid mars månads ingång är kommunernas personal utmattad av att i omgångar ha arbetat med läcksökning och lagning under stark kyla.

I slutet av februari/början av mars drabbas kommunens största tätort av akut vattenavbrott/vattenbrist, till följd av att först en, sedan den andra, huvud-ledningen skadas av tjäle och brott uppstår. En större avloppsledning drabbas av underminering från allt rinnande vatten och havererar. Risken för smitta är

uppenbar. Samtidigt får de två angränsande kommunernas ledningssystem allvarliga problem med sin dricksvattenförsörjning på grund av stor läcka på huvudledningen och en allvarlig olycka vid vattentäkt. Eftersom flera kommuner i samma område tidigare drabbats av liknande problem har materialbrist uppstått för de dimensioner som behövs för lagningen, varför den kommer att dra ut på tiden. Nödvattenförsörjning blir nödvändig i minst en vecka, men endast begränsad mängd (nationell) utrustning finns att tillgå.

Konsekvenser att ta hänsyn till

Förmågebedömningen ska göras utifrån tänkta konsekvenser:

- Inget eller mycket lite vatten i kranen, alternativt dålig kvalitet på kranvattnet
- Begränsad tillgång till nödvattenförsörjning
- Ingen möjlighet att nyttja toaletten (inget vatten eller inte tillräckligt med vatten)
- Stor efterfrågan på flaskvatten i handeln med ordningsstörningar som följd (gräl och slagsmål)
- Omfattande behov av och krav på information till allmänheten.

Exempelvis innebär detta att såväl arbetsplatser som hushåll måste ordna alternativa toalettmöjligheter då toaletterna inte har vatten för spolning. Sjukhus, omsorgs verksamhet, storkök, restauranger och fängelser är exempel på drabbade verksamheter.

Länsstyrelsens förmåga

	Mycket bristfällig	Bristfällig	God, med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				

Länsstyrelsens övergripande bedömning är att myndighetens krishanteringsförmåga och förmåga att i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar bedöms vara god. Bedömningen grundar sig bland annat på att det finns tillgång till reservkraft och tekniskt stöd för ledning samt etablerade former för larm, omvärldsbevakning och samverkan.

Länsstyrelsens krishanteringsorganisation kommer få en stor belastning då händelsen berör stora delar av länet. Många kommuner kommer vara i behov av förstärkningsresurser och en inriktning och prioritering av resurser kommer att behöva genomföras. Informationsbehovet och samordning av information till allmänheten är viktig.

Då Länsstyrelsens TiB får information om att flertalet vattenläckor pågår i länets kommuner kommer en mindre organisation att tidigt börja arbeta med omvärldsbevakning för att säkerställa en samlad lägesbild över händelserna.

Dricksvattenstörning övas regelbundet i länets kommuner där Länsstyrelsen ofta medverkar. Det sker även dricksvattenstörningar i länet med en viss regelbundenhet. Dock har det inte inträffat någon händelse där en stor del av länets kommuner är drabbade samtidigt.

Länsstyrelsen har stora möjligheter att flytta den samhällsviktiga verksamheten vid inträffat scenario.

Länets förmåga

	Mycket bristfällig	Bristfällig	God, med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				

Övergripande bedömning

Länets krishanteringsförmåga och förmåga att i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar bedöms vara god. Bedömningen grundar sig på den sammanvägda förmågan för de olika sektorerna som beskrivs nedan.

Påfrestningen på samhället kommer att bli stort. Behovet av förstärkningsresurser inom både materiella och personella resurser kommer bli stort. Dock kommer det att bli begränsad tillgång då flertalet områden är drabbade samtidigt och har liknande begäran om resurser. Troligen kommer den samhällsviktiga verksamheten som behöver dricksvatten att prioriteras då det ej kommer finnas tillräcklig förmåga att nödvattenförsörja samtliga. Vård och hälsa samt social omsorg kommer vara sektorer som blir extra hårt drabbade. Den personal som arbetar inom samhällsviktig verksamhet kommer att arbeta under en väldigt lång tid som kommer orsaka sjukskrivningar och det leder till ökade behov av personalresurser om störningen blir långvarig.

Kommunal krisberedskap och information

Många av länets kommuner har en plan för hantering av dricksvattenstörning samt övad och utbildad organisation. Ett fåtal kommuner har en tjänsteman i beredskap men det är ökande. Kommunens krishanteringsorganisation kommer troligen att larmas antingen via omvärldsbevakning eller också den som ansvarar för dricksvattenförsörjningen. Kommunen har en möjlighet att omfördela personal inom organisationen för att kunna vara uthålliga. Dock kommer icke samhällsviktig verksamhet att få mycket låg prioritet. Kommunen kommer troligen även vara i stort behov av förstärkningsresurser. I och med att närliggande kommuner är drabbade av scenariot är det svårt att flytta den samhällsviktiga verksamheten samt att få hjälp. Informationsarbetet kommer bli omfattande och det är viktigt att samordna informationen till allmänheten.

Dricksvattenförsörjning och livsmedelskvalité

I de flesta kommuner finns planer för hur en dricksvattenstörning ska hanteras. Dock saknas det ibland på verksamhetsnivå. Flertalet dricksvattenproducenter övar

störningar i produktion och leverans. Planerade störningar kan med fördel användas för övning. Dock behövs fler övningar med olika typer av aktörer.

Resurser finns i de flesta fall för att klara en vecka vid störningar. Det är viktigt att tänka på uthålligheten i ett tidigt skede annars finns det risk för att arbetsmiljön blir lidande. Det är svårt att hitta personal med rätt kompetens. Gränsdragning gällande ansvar för dricksvattenleverans behöver förtydligas. Dricksvattenleverantören prioriterar endast dricksvattenförsörjning till en viss nivå. Det är viktigt att ha prioriterat och identifierat behov innan en störning i försörjning inträffar.

Det är viktigt att ansvarig för dricksvattenförsörjningen har strikta rutiner för hanteringen av skyddad information samt hur mycket information som kan lämnas ut.

På lägre nivå är larmrutiner övade då det händer löpande i vardagen. Vissa kommuner har en särskild tjänsteman i beredskap för störning i dricksvattenförsörjningen. Vid t.ex. dricksvattenhändelse av akut karaktär måste det snabbt finnas en kunnig kompetent VA-person med ansvar på plats för att sätta igång rätt åtgärder både praktiskt och informationsmässigt. Det saknas ofta tillräckliga resurser och detta gäller speciellt i mindre kommuner.

Vid dricksvattenstörning finns det vissa rutiner för hantering av vattentankar. Det är problem med vattentankar vintertid pga. frysrisk. Vid omfattande störningar behövs förstärkningsresurser.

Det är svårt med personella resurser då ett fåtal personer har kunskap om det aktuella vattennätet. Uthålligheten är sämre i mindre kommuner jämfört med större.

Inom länet pågår mycket arbete och stora investeringar i dricksvattenförsörjningen. Enligt dricksvattenproducenterna behövs regionalisering i många områden för att stärka robusthet i både tekniska system och personal.

Flera kommuner inom länet har erfarenheter av omfattande dricksvattenstörningar.

Socialtjänsten

Ledningen i socialtjänsten är oftast övad för olika typer av händelser. Ett antal kommuner klarar sin verksamhet förutom att verka dygnet runt under en vecka.

Socialtjänsten har oftast inte någon egen beredskap för socialtjänstens hela verksamhet. Socialtjänsten nås oftast genom ev. tjänsteman i beredskap eller räddningschef i beredskap hos kommunala räddningstjänsten.

Socialtjänsten kommer behöva hjälp med vattendunkar m.m. för att kunna bedriva sin verksamhet. Vid en händelse är det viktigt att tidigt säkra vattenförsörjningen till socialtjänstens verksamheter. Annars riskerar andra händelser att öka hjälpbehovet. Mer personal kommer behövas för att kunna fortsätta bedriva verksamheten. Troligen kommer ett antal nyttjare av vård och omsorg behöva flyttas in till korttidsplatser. Större kommuner har mer personella resurser att omfördela.

6.5. Sociala risker och antagonistiska hot

Ett tjugotal av länets kommuner har i sina risk- och sårbarhetsanalyser identifierat områden som kan fångas in i område sociala risker. Inrapporteringen av det sociala perspektivet är i nuläget spretigt och sträcker sig från direkta åtgärder för hot och våld mot tjänstemän och politiker, till långsiktiga åtgärder som att arbeta med värdegrundsfrågor. Med ett metodstöd ser Länsstyrelsen möjligheter att sammanställa de risker som kommuner inrapporterar och på så sätt låta risk- och sårbarhetsanalyserna från kommunerna ligga till grund för analys på länsnivå.

Det metodstöd som Länsstyrelsen tillsammans med Västra Götalandsregionen utvecklat kallas Västra Götalandsmodellen. Denna är ännu inte färdigställd och implementerad. Förhoppningen är att en komplett modell med indikatormatris finns att ta del av före 2012 års slut. Det är därför ännu för tidigt för att i denna risk- och sårbarhetsanalys kunna presentera en god bild av sociala riskers konsekvenser för länet eller kunna bedöma länets förmåga att hantera sociala risker. En förmågebedömning inom riskområdet är inplanerad under våren 2013 och redogörs för i risk- och sårbarhetsanalys 2013.

6.6. Sjukdomar – Smittat dricksvatten

Detta scenario är baserat på risken att länet drabbas av smittat dricksvatten enligt beskrivet scenario nedan. I denna del redovisas endast en sammanfattning av samtliga indikatorer som används vid bedömningen av smittat dricksvatten. För att förstå helheten av förmågebedömningen redovisas förmågan att hantera och motstå dricksvattenstörningen under ”Teknisk infrastruktur och försörjningssystem – Dricksvattenstörning”. I detta avsnitt redovisas endast avsteg för de särskilda sårbarheterna som inträffar vid smittat dricksvatten jämfört med endast störning i dricksvattenförsörjningen.

Metod

Länsstyrelsens förmåga

Länsstyrelsens förmåga bedöms utifrån hur organisationen är anpassad att motstå och hantera denna typ av händelse. Bedömningen har skett genom granskning av krishanteringsplan, checklistor, personella och materiella resurser.

Länets förmåga

Denna förmågebedömning genomfördes med ett antal utvalda aktörer. Bedömningen genomfördes i form av en workshop i samarbete med Socialstyrelsen. Deltagande aktörer var kommunal krisberedskap och information, dricksvattenförsörjning och livsmedelskvalité, socialtjänsten. Vid bedömning av scenariot gjordes även en bedömning av förmågan vid dricksvattenstörning som var fokus för förmågebedömningen. Den förmågebedömningen redovisas under avsnitt ”Teknisk infrastruktur och försörjningssystem – Dricksvattenstörning”.

Scenario

Under helgen har ett större antal brukare inom äldreomsorgen (äldreboende samt hemtjänst) blivit sjuka i någon form av magbakterie som framkallar kräkningar och diarré. Detta har gjort att sjukvården har blivit lite extra be-lastad under helgen. Under måndagen är det ett stort antal elever samt an-ställda inom såväl offentlig som privat sektor som anmäler sig sjuka på morgonen. Sjukvårdsupplysningen får många samtal från kommunen om magsjuka.

Under tisdagen och onsdagen ökar antalet sjuka samtidigt som de som blev sjuka under helgen inte har hunnit bli friska och återställda. Det spekuleras i media om det är dricksvattnet eller någon annan form av sjukdom som orsakar den omfattande spridningen.

Befolkningen uppmanas att koka vattnet som en säkerhetsåtgärd. Under slutet av veckan konstateras det att en spridning av crypto-sporidium har skett i dricksvattnenätet.

Konsekvenser att ta hänsyn till

Förmågebedömningen ska göras utifrån tänkta konsekvenser:

- Allt vatten som ska användas till matlagning måste kokas innan det används.
- Begränsad tillgång till nödvattenförsörjning

- Stor efterfrågan på flaskvatten i handeln med ordningsstörningar som följd (gräl och slagsmål).
- Stor sjukdomsfrånvaro i samhällsviktig verksamhet.
- Omfattande behov av och krav på information till allmänheten.

Exempelvis innebär detta att såväl arbetsplatser som hushåll måste ordna alternativa scheman för att kunna fortsätta med sin verksamhet. Sjukhus, omsorgsverksamhet, räddningstjänst, polis, storkök, restauranger och fängelser är exempel på drabbade verksamheter.

Länsstyrelsens förmåga

	Mycket bristfällig	Bristfällig	God, med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				

Länsstyrelsens övergripande bedömning är att myndighetens krishanteringsförmåga och förmåga att i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar bedöms vara god. Bedömningen grundar sig bland annat på att det finns tillgång till reservvatten samt att det finns möjlighet att flytta den samhällsviktiga verksamheten till en annan verksamhetsort inom länet där dricksvattnet inte är smittat. Dock kan det bli svårt om personal som ingår i krishanteringsorganisationen blir sjuk. Men eftersom personalen arbetar på flertalet platser runt om i länet är det inte troligt att en större del blir sjuk.

Länets förmåga

	Mycket bristfällig	Bristfällig	God, med viss brist	God
Krishanteringsförmåga				
Förmåga i samhällsviktig verksamhet att motstå störningen				

Övergripande bedömning

Länets krishanteringsförmåga bedöms vara god, med viss brist. Förmåga att i samhällsviktig verksamhet motstå allvarliga störningar bedöms vara bristfällig. Bedömningen grundar sig på förmågebedömningen under teknisk infrastruktur och försörjningssystem – dricksvattenstörning. Då aktörerna jämförde smittat dricksvattensscenariot med dricksvattenstörning ansåg samtliga sektorer att deras förmåga var sämre pga. personalbortfall och i vissa fall mer omfattande hantering av smittan. Nedan redovisas de specifika problem som varje sektor identifierade.

Kommunal krisberedskap och information

Vid inträffat scenario kommer icke samhällsviktig verksamhet att prioriteras ner kraftigt. Den kommunala servicen kommer att vara mycket begränsad. Informationsbehovet kommer vara väldigt stort från allmänheten och kommunen behöver förstärkning med personella resurser för att klara det ökade behovet.

Dricksvattenförsörjning och livsmedelskvalité

Förmågan att hantera och motstå scenariot kommer bli sämre pga. personalbortfall. I de fall nyckelpersoner blir sjuka kommer det bli svårt att kunna ersätta dessa.

Socialtjänsten

Inledningsvis vid smittat dricksvatten är det enklare att hantera händelsen jämfört med då dricksvattnet hastigt försvinner.

Men pga. personalbortfall vid smitta samt att brukare inom socialtjänsten kommer behöva ökad vård och omsorg blir den långvariga hanteringen mycket mer omfattande. Konsekvenserna beror på om det går att använda vattnet på något sätt. Om vattnet varken går att använda till matlagning eller tvätt m.m. blir störningen allvarligare.

Viss verksamhet får troligen stängas för att flytta om personal. Anhöriga kommer kräva mer omfattande information. Förstärkningsresurser från andra kommuners socialtjänst kommer behövas.

7. Särskild förmågebedömning

Särskild förmågebedömning enligt pkt 7 5§ MSBFS 2010:7 lämnas till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap enligt särskilt formulär. En sammanfattning av bedömningarna redovisas i kapitel sex.



8. Genomförda och planerade åtgärder

I detta kapitel redovisas ett utdrag av de projekt och åtgärder som görs av Länsstyrelsen utifrån resultatet av arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser.

8.1. Genomfört under 2012

Ny regional samverkansstruktur för samhällsskydd och beredskap

Under 2012 startade projektet med att utveckla en struktur för regional samordning och inriktning. Övergripande syfte är att stärka länets samlade krishanteringsförmåga, bidra till regionalt helhetstänk med mera. Under 2013 har projektet bytt namn till Regional samordning och inriktning. Se mer under planerade åtgärder under 2013.

Utvecklad samverkan mellan samhällsviktig verksamhet på lokal nivå

Under 2012 har ett projekt genomförts med syfte att stödja kommunerna i arbetet med att utveckla arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser samt hur kommunerna ska kunna utveckla formerna för sitt geografiska områdesansvar. Under slutet av året kommer ett metodstöd att publiceras.

Kompetensutveckling inom kriskommunikation

I februari 2012 genomförde krisinformationsrådet tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) en grundkurs i kriskommunikation. Ett trettiotal deltagare fick plats på kursen. Intresset för kursen är stort och vi kommer därför att återupprepa samarbetet med MSB till våren 2013.

Projekt Sociala risker

Länsstyrelsen har sedan våren 2010 arbetat med att utveckla en modell för att metodiskt och kvantitativt kunna identifiera, hantera och förebygga sociala risker. Den arbetsmetod som utvecklats fordrar tvärsektoriell samverkan som arbetsform. Statistiken, eller nyckelindikatorerna som modellen utgår från, granskas just nu inom akademien. Ambitionen är att en komplett version av Västra Götalandsmodellen kan färdigställas och lanseras före 2012 års slut.

Kunskapspridning och stöttning för implementering av sociala risker i risk- och sårbarhetsanalyserna som upprättas i länet har påbörjats med positivt mottagande. Kommunala aktörer i länet som samordnar säkerhetsarbete och upprättar risk- och sårbarhetsanalyser har fått särskild information om det arbete som Länsstyrelsen genomför inom riskområdet samt vilket stöd som erbjuds. Under hösten har även drogförebyggande aktörer inom länets kommuner delgetts information om arbetet. Tillsammans med det årliga kunskapsmötet med en bred inbjudan till berörda inom risk- och förebyggandeområdet, har en kunskapspridning av Västra Götalandsmodellen och sociala risker hållits levande och succesivt utvecklats.

Andra länsstyrelser har intresserat sig för projekt sociala risker. Detta har inneburit att samarbeten, kunskapsöverföring och gemensamma förhållningssätt har efterfrågats. Länsstyrelsen Dalarna och Länsstyrelsen Västra Götaland har därför arrangerat nationella avstämningsmöten inom riskområdet. I februari samlades tolv länsstyrelser för kunskapsuppbyggnad och informationspridning om det arbete

som utförs inom riskområdet. En utveckling av nationella sammankomster där exempelvis även centrala myndigheter och landsting ges möjlighet till deltagande, diskuterades. Ett sådant forum skulle gynna riskområdet nationellt. Även länens förmågebedömningar inom riskområdet kan kvalitetssäkras på ett tydligare sätt om nationella förhållningssätt tas fram inom området.

Under början av 2012 publicerades en första utgåva av vägledningen "Västra Götalandsmodellen – Sociala risker i risk- och sårbarhetsanalysen" 2012:01. Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Västra Götaland i ett förändrat klimat

Under 2012 har en rapport (2012:42) publicerats som beskriver länets framtida klimat och vilka konsekvenser det kan medföra. Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Stigande vatten – en handbok för fysisk planering i översvämningshotade områden

I början av 2012 publicerades en rapport (2011:72) som innehåller planeringsunderlag för kommunernas fysiska planering med fokus på översvämningsproblematiken. Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Idé och mål för utveckling inom CBRNE-området i Västra Götalands län

Under 2012 publicerades en rapport (2012:08) som innehåller en övergripande beskrivning av risker och resurser för att hantera olyckor och andra händelser med farliga ämnen. Rapporten finns att hämta som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Utveckling av digital Miljöatlas

Under första halvåret färdigställdes projektet Utveckling av Digital Miljöatlas för Västra Götalands län. Digital Miljöatlas är nu uppdaterad med en strandtypsbeskrivning, biologiska skyddsvärden och prioriterade områden att skydda i händelse av oljeutsläpp. För prioriterade områden i projektets pilotkommuner (Strömstad, Tanum, Sotenäs och Öckerö) finns också informationsblad och insatskort kopplade till de prioriterade områdena. Digital Miljöatlas finns på www.gis.lst.se/miljoatlas.

Identifiering av strategiska samhällsfunktioner och deras beroende av el (Styrel)

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2011 Länsstyrelserna uppdraget att samordna planeringen för projekt Styrel. Uppdraget har genomförts under 2011 i nära samarbete med Energimyndigheten, länets kommuner och elnätsbolag samt Västra Götalandsregionen. Det har dock under arbetets gång visat sig att projekt Styrel är betydligt mer omfattande än vad som kunnat förutses. Underlaget som färdigställdes inför 1 januari 2012 var en första utgåva. Under 2012 har ett kvalitetssäkring och uppdateringsarbete genomförts i länet och nationellt.

Under kapitel 3 i denna analys finns ett övergripande resultat med anledning av arbetet.

Styrelsövning MABO-län (Elprio)

Syftet med övning Styresövning MABO-län (Skåne, Stockholm och Västra Götalands län) är att tillsammans med Energimyndigheten och elnätsbolag öva en bortkopplingsituation enligt Styrel (se projekt ovan) och visualisera konsekvensen av det. Övningen genomförs i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholm och Skåne län.

Övning SmittSam

Den 1 februari arrangerade Länsstyrelsen i Västra Götaland i samarbete med Länsstyrelsen i Halland övningen i SmittSam. Övningen hölls i Varberg. Vid övningen deltog från Västra Götalands län representant från branschen (kökschef Astra Zeneca, Mölndal), representanter från Västra Götalands regionens Smittskydds-enhet, representanter från Miljöförvaltningarna i Mölndals Stad, Partille kommun, Uddevalla kommun och Ulricehamns kommun samt representanter från Länsstyrelsen (Enheten för skydd och säkerhet, Informationsenheten samt Veterinär- och djurskydds-enheten). Totalt deltog 23 personer från Västra Götalands län. Från Hallands län deltog motsvarande representanter.

8.2. Planerade åtgärder under 2013

Projekt Regional samordning och inriktning

Projektet ingår i MSB satsning på att utveckla förmågan till regional samordning och inriktning. I fokus ligger att utveckla länsstyrelsens geografiska områdesansvar. Syftet är att generera ett helhetstänk och en samlad, ökad effekt vid allvarliga händelser. I projektet ingår att skapa ett nytt regionalt råd för samhällsskydd och beredskap samt att arbeta fram en gemensam strategi för samverkan och samordning i länet. Det bör särskilt understrykas att länet är mycket stort med 49 kommuner, 24 räddningstjänster och ett stort antal regionala myndigheter som är verksamma inom krisberedskapen i länet. Som en spegel av detta är deltagarantalet omfattande för att därigenom förankra koncept och ny kunskap i länet.

Projektet har startat hösten 2012. Det pågår hela 2013 samt kommer att avslutas andra kvartalet 2014.

Civil-militär samverkan

Syftet med arbetet är att utveckla och förnya den gemensamma planeringen för civilt försvar. Kunskapen måste utvecklas om ett modernt innehåll kring totalförsvarsfrågor inom det civila området på regional nivå. Innehållet i arbetet är avsett att ske i samverkan mellan de länsstyrelser som kommer att ingå i Västra Militärregionen: Halland, Värmland, Västra Götaland och Örebro län.

Projekt Sociala risker

Arbetet med att implementera sociala risker i risk- och sårbarhetsanalyser kommer att ta tid. Det kommer att krävas fördjupat stöd både inom kunskapsområdet, men också för förståelsen av samverkan som medel för framgång i analyser och åtgärdsförslag. För detta har Länsstyrelsen ansökt om externa medel för nästa år. Med dessa medel kommer fokus att vara på arbete med fördjupat stöd,

kunskapsuppbyggnad och samverkan med aktörer i Västra Götaland. Förmågebedömning inom riskområdet är planerad under våren 2013.

Utbildningsinsatser om och uppföljning av hygienplaner hos veterinärer

Under 2012 (fas 1) har projektet genom utbildningsinsatser ökat kunskapen om antibiotikaresistens hos djurhälsopersonal och hur man genom goda hygienrutiner inom veterinärvården kan förebygga spridning av resistenta bakterier eller andra smittämnen. I utbildningen har ingått att skapa en godkänd hygienplan för den klinik kursdeltagaren arbetar på. Nästa fas i projektet är att under 2013 följa upp och kontrollera följsamheten till uppgjorda hygienplaner. Detta kommer vid behov att kompletteras med webenkät. En hygienkurs kommer att genomföras för landets länsveterinärer.

Hantering av djur vid räddningsinsats

Länsstyrelsen planerar att genomföra ett projekt 2013 inom området djurskydd. I fokus står handhavande av olika djurslag vid olyckor genom utbildning av länets räddningspersonal, polis och fältverksamma veterinärer. Länsstyrelsen har gått ut med en förfrågan till länets 22 räddningstjänster och efterfrågat behovet av en sådan utbildning. Responserna har varit starkt positiva. Länsstyrelsen har också varit i kontakt med Jordbruksverket och andra länsstyrelser som ser ett behov.

Djurskydd och livsmedelsproduktion vid kriser

Natur- och väderrelaterade händelser som skyfall, stormar, översvämningar, ras och skred kan orsaka stora konsekvenser för länets djurhållning. Ett längre elavbrott kan t.ex. resultera i evakureringsbehov och problem avfallshantering. Risken för naturolyckor i länet ökar till följd av klimatförändringarna. Med anledning av den ökade risken vill Länsstyrelsen under 2013 analysera vilka förutsättningar som finns för att trygga ett bra djurskydd och därmed säkerställa en långsiktig livsmedelsförsörjning.

Under åren 2014-2015 kommer Länsstyrelsen därefter att ta fram ett utbildningspaket och hålla många korta utbildningar för djurhållare och andra berörda om hur klimatförändringarna kan påverka djurhållningen, hur katastrofscenarier ska undvikas och konsekvenserna minimeras. Utgångspunkten kommer att vara djurhållarens ansvar för sina djur, och exempel kan vara långvariga elavbrott, behov av evakuering av djur, avfallshantering m.m.

Om behov påvisas kan även en handlingsplan för myndigheternas ansvar och samordningsarbete vid naturkatastrofer tas fram.

Utveckling av Digital Miljöatlas

Under 2013 ska verktyget Digital Miljöatlas utvecklas i en ny och modernare version. Utvecklingen sker i samarbete mellan 11 länsstyrelser med kust mot havet.

Framtagandet av riskkartor för områden med betydande översvänningsrisk

Under 2013 fortsätter arbetet i steg 2 enligt översvänningsdirektivet. Länsstyrelsen i Västra Götalands län ska i egenskap av Vattenmyndighet för Västerhavets vattendistrikt utarbeta riskkartor för utpekade områden med betydande översvänningsrisk i vattendistriktet (Göteborg, Lidköping, Karlstad, Kungsbacka och Värnamo).

Fortsatt utveckling inom CBRNE-området i Västra Götalands län

Målet är att ytterligare förfinas och kvalitetssäkra ett underlag för en mer generell riskbedömning och redovisning av förmågan att hantera en CBRNE-händelse. Ett underlag som ska kunna användas i planeringen före en händelse och ska även kunna ge vägledning under en händelse. Ett 30-tal scenarion ingår i det arbete som nu pågår (2012).

I projektet bör också ingå att informera och stimulera berörda organisationer och länets kommuner i sitt arbete inom CBRNE-området - bl.a. bedöms resultatet av projektet kunna utgöra en del av underlaget för de risk- och sårbarhetsanalyser samt riskanalyser inom området skydd mot olyckor som ska genomföras av kommunerna.

Delregionala CBRNE-nätverk

Syftet är att, genom utökat samarbete över organisationsgränser, höja samhällets förmåga att hantera CBRNE-händelser. Målet är att planera och genomföra gemensamma utbildningar och övningar inom länets respektive delregioner - dessa delregioner är Fyrbodalsregionen, Göteborgsregionen, Sjuhäradsregionen och Skaraborgsregionen.

Ökad förståelse för riskbilden och förmågan att hantera CBRNE-händelser

Projektet ska ses som en pilot och ska ge en bra bild över vilka farliga ämnen som transporteras på länets vägar. Om projektet faller väl ut kan metoden att kartlägga farligt godsflöden även appliceras på flera ställen i landet så att en tillförlitlig nationell sammanställning så småningom kan erhållas.

Kartläggningen i detta projekt ska genomföras med hjälp av mobila kameror som monteras vid väggkant och som registrerar farligt godsskylten på fordonet. En pilotstudie genomförd av Trafikverket med syfte att mäta andel utländsk trafik har genomförts med mycket gott resultat och skulle lika gärna kunna appliceras på farligt gods. Denna teknik i kombination med en längre mätperiod väntas ge en kartläggning med tillförlitlig data.

Kartläggningen kan sedan utgöra underlag till uppbyggnad av räddningstjänsters och andra aktörers förmåga att hantera händelser med CBRNE-ämnen. Den utgör även underlag för kommuners och myndigheters RSA-arbete m.m.

Kartläggningen ska också ligga till grund för utarbetande av länsövergripande riktlinjer för markanvändning vid farligt godsleder för att främja ett robust samhällsbyggande vilket reducerar konsekvenserna av en oavsiktlig händelse med farliga ämnen längs vägar där transporter av farligt gods förekommer. Vidare är dessa data ett viktigt underlag till de riskanalyser som genomförs i samhällsplaneringen.

Identifiering av strategiska samhällsfunktioner och dess beroende av el (Styrel)

Under 2012 har ett kvalitetssäkring och uppdateringsarbete genomförts i länet och nationellt. Det finns ett fortsatt behov under 2013 av att arbeta med Styrel. Målsättningen är att få ett underlag som täcker in alla prioriteringsklasser och är kvalitetssäkrat.

För att upprätthålla kompetens och intresse behöver en arbetsprocess i länet med alla involverade aktörer bedrivas. Länsstyrelsen är den sammanhållande parten mellan nationella myndigheter och tillämpning i kommuner, elnätbolag samt andra involverade i Styrelsprocessen.

Ett utvärderings- och erfarenhetsarbete av Styrelserbetet 2011 genomförs av Energimyndigheten och MSB. Länsstyrelserna deltar i detta arbete och med största sannolikhet kommer det leda till fortsatt arbete med Styrel 2013 och 2014.

Styrelsovning (Elprio)

Länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skånes län avser att tillsammans samordna och genomdriva en övning med bäring på en effektivering av Styrelspaneringen. Övningen är en lärande simuleringsövning där tonvikten ligger på kunskapsuppbyggnad för inblandade aktörer.

Simuleringsövningen kommer även att fokusera på att stärka förmågan att samverka kring en samlad lägesuppfattning samt förmåga kring kriskommunikation och informationssamordning.

I Västra Götalands län genomförs projektet med deltagande av parter ingående i de samverkansforum som arbetat tillsammans under Styrelserbetet 2011.



LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN